

D'ACQUA DALLA

hhs

AGOST 1924

APA

ÉS LA
MILLOR

PROVEU:
CAFÈ AMB LLET
CONDENSADA EL PAGÈS

AMB AQUEST PRODUCTE
D'EXQUISIT SABOR ESTAL-
VIAREU FEINA I DINERS

La Marca Pompeia és una garantia
PLATA de bona adquisi-
ció. Val tant com dir: Bon acabat.
Duració indefinida · Preus de fàbrica

UN REGAL

EXQUISIT

per a les persones
amb qui vostè vulgui
quedar bé, el trobarà
infal·liblement a
l'exposició de la casa

J. B. MODOLELL

Vaixelles, Coberte-
ries, Objectes de fan-
tasia per a Bodes,
Tornabodes i Bateigs

DIAGONAL, 460
(entre P. de Gràcia
i Rambla Catalunya)

PIANOS PIANOLA - PIANOS

ÚNICS
INSTRUMENTS QUE
PODEN OSTENTAR LA
MARCA

PIANOLA

CENTRAL:
PASSEIG DE GRACIA, 35

SUCURSAL:
BONSUCCÈS, NÚM. 5

BARCELONA

Allí on vegi una formosa cabellera

pot tenir vostè la convicció que el Petrolí Gal no es lluny. Usi-l amb assiduitat i serà

també l'admiració de tots els que la vegin. pels seus abundants i formosos cabells.

PETROLÍ GAL

El Petrolí Gal és una loció antisèptica de tocador. Neteja perfectament el cap de caspa i conté la caiguda del cabell. El seu perfum és fresc i agradable. Dona vigor i flexibilitat al cabell, facilitant pentinar-lo. Retarda l'aparició dels cabells blancs. El Laboratori Municipal

de Madrid va certificar la seva inocuitat l'any 1899. El Congrés de Sanitat Civil celebrat a Madrid l'any 1919 el premià per considerar-lo el millor preparat entre els de la seva classe. Vint-i-cinc anys de popularitat són la millor garantia de la seva eficàcia.

Flascó : 2'50 a tots els comerços d'Espanya

DEPILATORIO BORRELL

Sens molèstia treu el pèl o pelussera i mata la rel sens irritar el cutis

A. BORRELL

Assalt, 52
Barcelona
i en totes les
perfumeries

Es remet discretament per correu certificat, anticipant 4'50 ptes. en segells, etc. - Gran Premi, Creu i Medalla d'Or, Exposicions Anvers i Roma 1923.

Josep Sauleda

FÀBRICA DE LONES

Lones de tots els gruixos i amplades, per a cobertes de carruatges : Lones impermeables en color per a capotes d'automòbils : Lones per a velams, vaixells, encerats, cobertes de vagon, tendes de campanya, platja, etc. : Lones en colors sòlids per a pavellons de magatzems i cases particulars : Fabricació en gran escala de teles per a tota classe d'espardenyes i calçat

San Pol de Mar (Barcelona)

BALNEARI DE SANTA
COLOMA DE FARNÈS

TERMES ORION

Temporada oficial: 1.er de maig a 30 d'octubre

Aigües termals, alcalines,
fluorurades, polime-
talliques i radioactives

OBREN PRODIGIS

1.er SEDANTS del sistema
nerviós, en afeccions en
què domini l'element dol-
lor, espasme o contrac-
tura. 2.^{on} ACCELERADORES
de la nodrició en l'artri-

tisme, gora, diabetis, reumatisme, arterio-esclerosi,
apoplegia, afeccions de l'aparell gastro-intestinal,
genital femení, veixiga, flebitis, fractures mal con-
solidades, fistules de l'ano i úlceres tòrpides.
3.er TÒNIQUES en la decadència orgànica, conva-
lescència, anèmia i en totes aquelles dolences que
reclamen un procés de remineralització

GRAN HOTEL RESTAURANT

Diversions. Esplèndids camps d'esport, tennis
i futbol. Cine, billar, balls i concerts diaris.
Autos, garatge. Centre d'excursions. **INFOR-
MES:** Dirigiu-vos per escrit al Balneari, Apartat
núm. 1, Santa Coloma de Farnès (Girona)

NEURASTÈNIA
DEBILITAT NERVIOSA
DOLORS DE CAP
ES CUREN AMB

FOSFANOL VIAN

(el·líxir o granular)

que és un recons-
tituent de primer
ordre i un ex-
cel·lent tònic
muscular indis-
pensable en les
convalescències

FARMÀCIA I LABORATORI
EL SIGLO, San Pau, 33
(davant Mendizábal) BARCELONA

CASES QUE RECOMANEM

JACINT ÀVILA

Decoracions :: Armadures, estopa i guix
Passeig de Sant Joan, 73 : Telèfon 306 S. P.

A. VECIANA OLIVÉ

Objectes d'art granat fi amb muntura or de
lleï, Eibar i Toledo : Ferran, 7 (davant Pigo. Madoz)

ACADÈMIA COTS

COMERÇ, IDIOMES, ETC.
Carrer dels Archs, 10 :: Telèfon 5041 A.

CICLOS MOTOS SPORTS **SANROMÀ** Balmes 62
Tel. 1445-A
Barcelona

MAGATZEMS POMPEYA

Mobles de totes classes. Especialitat en mobles americans
per a despatx — SALMERÓN, 75 — Telèfon G. 1746

AU CORSET ELÉGANT

Casa exclusiva en faixes de goma, en tricó, a 11 pesse-
tes, i en seda, a 20 ptes. : Pl. Sta. Anna, 4, i Canuda, 28

SARNA (RONYA)

Es cura en 10 minuts amb el «Sulfureto Caballero»
Assalt, 86, Farmàcia - Barcelona

FLUJO BLANCO
SALES TIMOLADAS
DE
MEDIANA DE ARAGÓN

CURAN, PREVIENEN las ENFERMEDADES ESPECIALES de la MUJER
VÉASE EL MODO DE EMPLEO EN EL PROSPECTO INCLUIDO EN CADA Caja
Pídanse copias "SALUS" de MEDIANA de ARAGÓN
Caja de 6 bolsitas Pla. 123 en Farmacias

és necessari evitar els
principis. Mantingui
en tot moment la correc-
ció del bust, per mitjà
de nostra cintura elàsti-
ca FLEXIS. creada per
Institut Ortopèdic Sabatè
Canuda, 7 — Barcelona

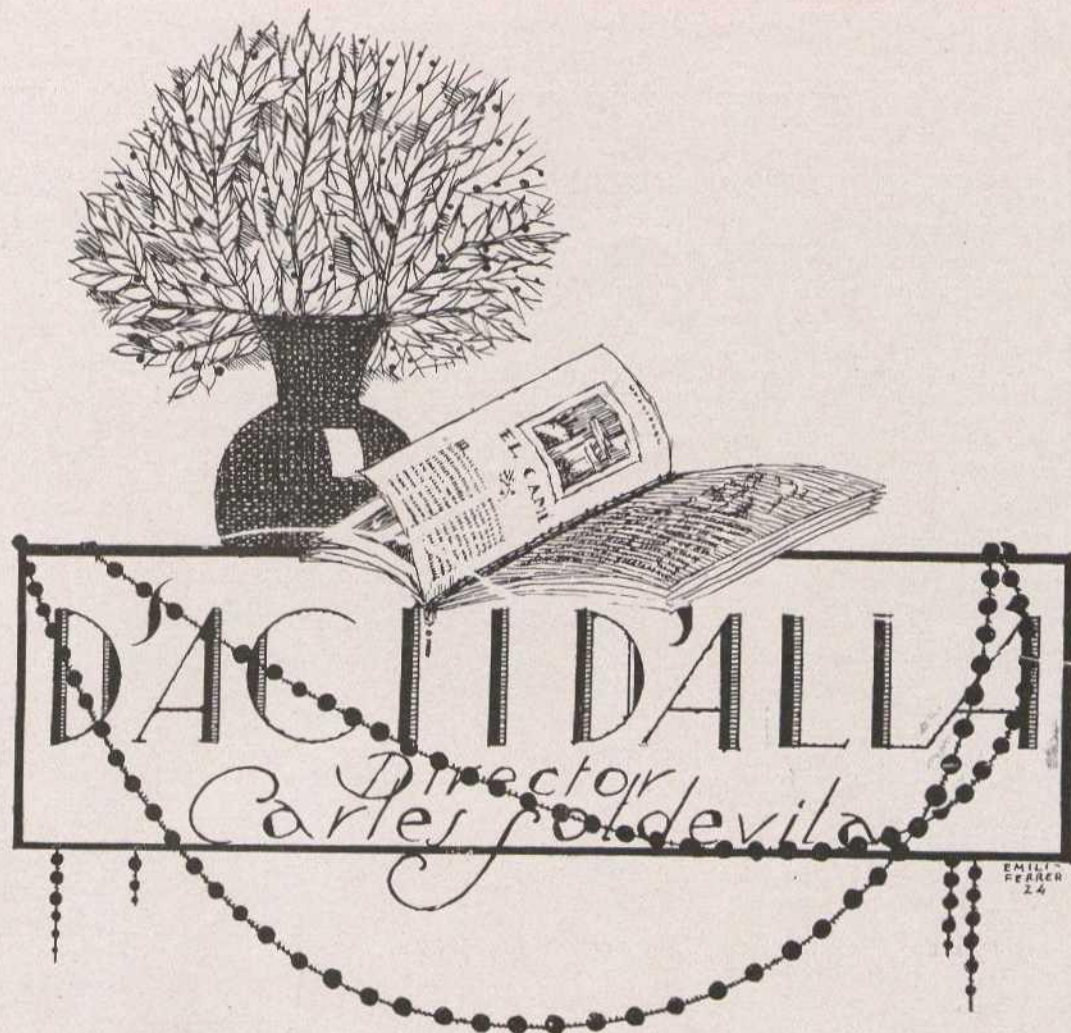

VICLONAL

cura las escoriaciones producidas por el calor

C. A. P. Q.
BARCELONA

S U M A R I

Portada, per Apa.
 Fotografia, primer premi del nostre Concurs, per R. Batlles.
 El poeta de Catalunya Angel Guimerà, per *Miquel Capdevila*.
 El marit de la Quimeta, per *Alexandre Plana*.
 Lletra de París, per *Adolf Falgairolle*.
 Entreviu amb Lola Anglada, per *Carles Soldevila*.
 «La Journée d'une précieuse», per L. Anglada.
 El Jardiner de Rabindranath Tagore, trad. *Maria de Quadras*.
 L'Arca de Noé, S. A., per *Ernest Martínez Ferrando*. Il·lustracions d'E. Ferrer.
 Lletres de Nuri, dibuixos de Junceda.
 Dues visites significatives: Herriot a Londres, el Príncep de Galles a París.
 Francesc d'A. Galí, per *Rafael Benet*.
 Agost, dibuix d'Emili Ferrer.
 Dos poemes d'Abril, per *Melcior Font*.
 La Vall d'Aràn.
 L'Il·lustre desaparegut, per *Luigi Pirandello*, trad. de L. Bertràn i Pijoan.

EDITORIAL CATALANA, S. A.

Redacció: Ferlandina, 9 i 11

Administració: Rambla de Sant Josep, 16, pral.

Preu:
Exemplar, 1'25 ptes.

Abonament:
Un any, 13'50 ptes

De la collecció de fotografies «Cors Joves»

Primer premi en el Concurs del D'ACÍ I D'ALLÀ. Aquesta collecció és obra del senyor Ramon Batlles

El poeta de Catalunya Angel Guimerà

PER MIQUEL CAPDEVILA

SIGNIFICACIÓ DEL POETA

LA mort de D. Àngel Guimerà ha estat per a Catalunya una pèrdua de tanta significació que aniria desencaminat el qui la comparés amb la mort d'alguns grans poetes d'altres terres.

Catalunya es troba en un moment de la seva història — no parlo d'un moment que correspon a mesos, sinó a dècades — en que va ascendint, coratjosa i mal orientada vers la comprensió de si mateixa.

Per aquest camí dolorós i gloriós, quan troba un arbre d'alçada gegantina, esponderós brancatge i fresca vigoria s'hi abraça, reposa a la seva ombra i guaita des del seu cim al per a cobrar forces, coordinar iniciatives i orientar-se en l'ascensió.

L'arbre és dins d'ella mateixa; és el poeta èpic de volada d'àliga que li assenyala les arrels de la seva història i li obre una portella del propi cor sadollat dels sofriments d'ésser home tocat pel dit de Déu; és el patrici que li marca l'estructura que demana la seva naturalesa i, tot ensenyant, ressuscita coses mortes, les vivifica i dona a la terra l'impuls que ha de fer-la anar avant per camins de normalitat; és el poeta tràgic que dignifica el tipus d'inferior condició i l'imposa a l'amor i el respecte, de tan profundament humà com el revela, i plasma les passions en ample gresol ardent infontent-les-hi una puixança de volada que ha de fer-les seu tot el món.

Així, quan un d'aquests homes cau, retent a la mort el tribut inexcusable del seu cos, el poble veu clar el que perd i es lliura a la manifestació del seu sentiment.

No és solament el dolor per la mort de l'home i l'estroncament de la font d'aigua pura que era la seva obra; és l'agraïment pel benefici rebut, l'entusiasme per demostrar la compenetració, l'esperança de que la seva obra immortal serà llum perenne per a il·luminar el camí futur, i pas sagrat per a donar forces en la jornada de treball.

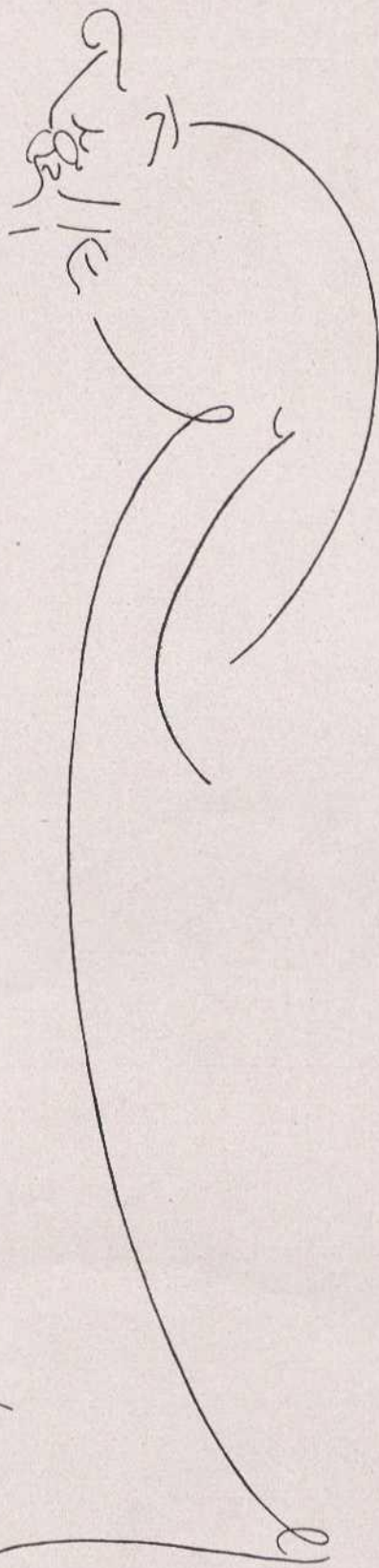
En l'amor del poble, Verdaguer, Prat de la Riba i Guimerà formaven una trilogia. Més sortós que els altres, el dramaturg ha viscut llargament entre l'amor de tots i ha collit les flors de l'agraïment, sense que les espines llatzeressin ses mans.

El poeta èpic i místic era llegit per pocs i la multitud només tenia una obscura percepció dreturera del seus mèrits de rapsoda i de les seves contrarietats i dolors d'home.

El patrici feia obra constructiva i havia de defensar-la, esdevenint el blanc de contradicció entre les rancúnies i odís dels uns i els agraïments i els amors dels altres, sense arribar a la vellesa, en que hauria pogut fruit de la reconeixença universal.

Per això Verdaguer i Prat de la Riba no eren compresos per tothom i, només quan varen morir, la multitud s'adonà del que perdia i s'abocà als llurs enterraments com una riuada d'efusió i identificació.

Guimerà era dramaturg i parlava directament al poble, presentant-li éssers que eren carn de poble i llum d'esperit, màscares de perfecta modelació literària i àmfores de vida bullent. I el

Caricatura, per Sanllehi

poble, ja en vida, pogué demostrar-li son afecte i, en dur-lo a enterrar amb un apoteosi insuperable, no féu més que seguir la trajectòria d'afecte i posar un coronament digne a la compenetració.

L'HOME I EL POETA

És curiós que el poeta que havia de donar forma literària a molts estats passionals de l'ànima de Catalunya no nasqués a la nostra terra.

És el mateix cas del Dr. Robert, qui amb tanta d'autoritat dugué la veu de Catalunya al Congrés dels diputats a Corts, nascut de pare català a la ciutat mexicana de Tampico i portat de petit a Catalunya i criat aquí en un ambient català.

Guimerà va néixer a Santa Creu de Tenerife el 6 de maig de 1849. El seu pare N'Agustí, fill del Vendrell, havia anat a Canàries cridat per un oncle seu que hi tenia en bona marxa un negoci de vins. Casat amb Na Margarida Jorge, d'antiga família canària, al cap de set anys de la naixença de llur fill Àngel, i mort ja el seu oncle, decidiren retirar-se a Barcelona, mentre quedava a Canàries un germà que va viure fins a noranta anys i fundà la família Guimerà, ara molt estesa a les susdites illes.

Projectaren embarcar en un velar que havia de deixar-los a Cádiz per a transbordar al vapor «Rianzares», que els portaria a Barcelona. La casualitat volgué que el velar no sortís, salvant-los de morir en el «Rianzares», ja que el vapor naufragà sense salvar-se ningú del passatge.

Installats l'any 1855 al carrer de les Freixures, la casualitat els salvà de morir l'any següent, en que per mor del còlera decidiren fugir de Barcelona, ja que els sortits amb la diligència en que els Guimerà no capiguieren, moriren llastimosament empaitats pels pagesos atemoritzats per la idea de que els duguessin el còlera.

Refugiats al Vendrell i a un mas de Vallflor, es salvaren del flagell i tornaren a Barcelona, passant temporades aquí i a l'esmentada vila penedenc.

Al cap de pocs anys d'ésser a Catalunya, En Guimerà era català com si aquí hagués nascut. Als 14 anys entrà al col·legi dels escolapis de Barcelona i als 17 son pare el prengué al seu costat per ajudant del negoci.

A estones perdudes escrivia versos en castellà, ja que llavors era difícil aprendre una mica de català literari; però el notari del Vendrell, En Jaume Ramon i Vidales, l'aconsellà que escrigués en la llengua del país.

El periòdic *La Gramalla* publicà sa primera poesia catalana «El rei i el conseller», seguint-ne d'altres a raig fet.

En 1872, mort son pare, s'establí definitivament a Barcelona, essent ja un estel obirador en els centres literaris com eren les «penyes» del Cafè Suis, dels de Les Delícies, El Sigle, Pelayo i Continental.

Entrat a la redacció de *La Renaixença*, que sortia des de 1870, ne fou director fins al 1886, en que deixà les tasques periodístiques per a dedicar-se de ple al teatre.

En 1875 envià als Jocs Florals la poesia «Indibil i Mandoni», obtenint l'accèssit al premi guanyat per En Pitarrà.

Jo tinc per aquesta poesia d'assumpte lleydatà una veneració i un agraïment profundíssims. Va caure'm a les mans allà en ma adolescència a la mateixa ciutat que fou teatre de la tragèdia il·legeta que havia d'inspirar a En Guimerà aquelles imprecacions tan enardides. Els primers versos que hom llegeix en la pròpia llengua, encara que ja n'hagi llegit en la llengua d'altri, obren un solc tan ample i tan fondo, que per allí han de passar els millors sentiments i els pensaments més clars.

En 1876 guanyà la Flor Natural, i l'any següent tots tres premis ordinaris amb «Cleopatra», «L'any mil» i «El darrer plant d'En Claris».

L'any 1878 fou secretari dels Jocs Florals i l'any següent mantenedor, com ho tornà a ésser l'any 1888.

En 1887 publicà ses poesies completes amb pròleg d'En Josep Ixart i il·lustracions de J. Ll. Pellicer i A. Fabrès.

En 1905 s'en publicà una edició popular.

El teatre donà a En Guimerà un ambient en que podia plasmar-se bé la seva poesia plena de suc d'humanitat i roenta de passió.

El 8 de maig de 1879, al Teatre de Novetats fou estrenada la tragèdia *Gala Placidia*, representada al Teatre Principal en una vetllada íntima per un grup d'amics, format per Adolf Blanch, Artur Masriera, Artur Gallart, Josep Vilaseca, Joaquim Riera Bertran, Ferran Agulló, Josep Ixart, Josep Miró, Alfons M.ª Ribó, amb la cooperació de la gran actriu Carlota de Mena i la senyoreta Simon. L'èxit del públic fou la sanció de l'èxit dels literats concurrents a la sessió privada.

Judith de Welp fou estrenada també en sessió íntima el 30 d'octubre de 1883, a l'Ateneu de Canet de Mar, cooperant-hi, a més dels escriptors encarregats dels papers, En Domènech i Montaner, qui pintà el decorat. La representació fou un romiatge cultural.

El 24 de març de 1886 fou estrenat a Novetats *El fill del Rei*, restant al calaix *Mar i Cel*, judicada com irrepresentable. No ho cregué així el públic del Romea la nit del 7 de febrer de 1888, ja que es sentí corprès de l'onada de passió que sura per aquella obra immortal.

L'èxit determinà la traducció castellana, estrenant-la En Rafel Calvo, a Madrid el mateix any.

Després de l'estrena de *Rei i Monjo*, que suscità la gelosia d'En Pitarra movent-lo a escriure a corre-cuita *El Monjo negre*, *L'ànima morta* que el gran actor italià Novelli posà amb molt d'èxit al seu repertori, i *La boja*, En Guimerà deixà la tragèdia pel drama.

Na Maria Guerrero i En Díaz de Mendoza li demanaren una obra i els lliurà *La festa del blat*, en 1886, però, més tard, els demanà que li retornessin, perquè considerava l'assumpte poc a propòsit per al públic de Madrid.

Els artistes li respongueren que li tornarien quan rebessin una altra obra, ja que volien representar-n'hi una. En Guimerà els trameté

Terra baixa. L'estrena d'aquesta obra, l'any 1896 al Teatre Espanyol de Madrid, marca l'inici de la marxa triomfal d'aquesta obra que ha fet bategar els cors de tanta gent per tots els països civilitzats, encara que el nostre públic trigués força a adonar-se dels mèrits de l'obra.

En Teodor Bonaplata i Na Carme Parreño estrenaren l'obra en català a Tortosa, el 8 de febrer de 1897; tres dies després era representada a la societat «La Granada» del carrer del mateix nom,

En Guimerà als 45 anys

(Clisé Audouard)

de Gràcia, i el 10 de maig era feta al Teatre Romea, pels germans Borràs, En Montero, En Piera, Na Conxa Llorente, Na Maria Morera, N'Antoni Piera i altres grans artistes que no posaren gaire amor en l'estrena d'una obra tres setmanes abans de finir la temporada.

Terra Baixa fou representada el 28 de desembre de 1897 al teatre de «La Boldinière», de París, traduïda per Albert Gélée, mereixent un extens estudi de Sarcey, malgrat, segons l'il·lustre crític remarcà, desconèixer l'ambient en que es desenrotllava l'obra.

Des de llavors, pot dir-se que tots els grans actors la duen de repertori, trobant en aquelles escenes plenes de passió salvatge i pura, la plasmació d'uns bells glatits d'humanitat.

La fortuna d'aquesta gran obra no es redueix a les innumerables representacions en totes les llengües cultes, sinó que ha estat utilitzada per a fer-ne òperes els mestres Ferran La Borne, fran-

cès, i Eugeni d'Albert, alemany, amb molt major èxit pel darrer i amb cap profit per a En Guimerà, per deficiència de les lleis de propietat intel·lectual.

La llista següent dona la data de les estrenes i publicacions de les obres del gran dramaturg.

Gala Placidia (1880), *Judith de Welp* (1884), *El fill del rei* (1886), *Mar i Cel* (1888), *Rei i Monjo* (1890), *La boja* (1890), *La sala d'espera* (1890), *La Baldirona* (1892), *L'ànima morta* (1892), *En Pòlvora* (1893), *Mestre Olaguer* (1893), *Jesús de Nazareth* (1894), *Maria Rosa* (1894), *Les monges de Sant Aimant* (1895), *La festa del blat* (1896), *Terra baixa* (1896 Madrid i 1897 Barcelona), *Mossèn Janot* (1898 Madrid i Barcelona), *La farsa* (1899), *La filla del mar* (1909), *Arran de terra* (1901 en italià a Barcelona, per la Vitaliani), *La pecadora* (1892), *Aigua que corre* (1892), *El camí del sol* (1904), *La Miralla* (1904, en espanyol a Barcelona, i en català el 1911), *Sol solet...* (1904), *Andrònica* (1904 Madrid, i 1911 Barcelona), *En Pep Botella* (1906), *L'Eloi* (1906), *La Santa Espina* (1907), *La reina vella* (1908), *L'aranya* (1908 Madrid i Barcelona), *Sainet trist* (1910), *La reina jove* (1911), *Indibil i Mandoni* (1917), *El cor de la nit* (1918), *Jesús que torna* (1919), *L'ànima és meua* (1920).

Després escrigué *Joan Dalla* per a ésser estrenat pel maig de 1921, però fou prohibida la representació dies abans de l'estrena. Més tard estrenà *Alta Banca*.

Les obres d'En Guimerà han estat traduïdes profusament.

En la biografia del poeta, escrita per l'excel·lent col·laborador de D'ACÍ I D'ALLÀ En Carles Capdevila, publicada al primer nombre de la *Revista de Catalunya*, aparegut el dia abans de la mort del gran dramaturg, hi ha les següents anotacions:

Gala Placidia i *Judith de Welp*, a l'espanyol; *Mar i Cel*, al francès, al bohemí, a l'italià, a l'anglès, al sicilià i al portuguès; *Maria Rosa*, a l'espanyol, al francès, a l'anglès, al portuguès i al sicilià; *La festa del blat*, al francès, a l'alemany i a l'italià;

Terra baixa, al francès, al portuguès, a l'italià, al sicilià, a l'anglès, a l'alemany, al suec, al rus, al txec, al serbi i al yidiss; *La boja*, a l'espanyol; *Mossèn Janot*, a l'anglès, a l'italià i a l'alemany; *La filla del mar*, a l'italià i al portuguès; *La pecadora*, a l'espanyol, a l'italià, al francès i a l'anglès; *Aigua que corre*, a l'espanyol i a l'italià; *Sol solet...*, a l'anglès i a l'italià; *L'Eloi*, a l'italià; *La Baldirona* i *L'aranya*, a l'espanyol.

El conjunt de l'obra dramàtica d'En Guimerà ofereix un ample camp en que poden collir-se les flors més oposades que produeix el reflexar la vida real i el crear-ne de nova, que és més real que la viscuda pels homes de carn. Guimerà és com una mena de tornaveu gegantí, net de tota prevenció i polit per un magnífic instint literari. La veu de la raça, resurgint poderosa de les tombes milenàries, com al conjur d'un déu nacional, el sentiment humà, el dolor de viure i l'orgull d'ésser home, concretant-se i

prenent formes naturals de pàtria i revestint-se de l'orgue d'expressió determinat que és la llengua, anaven giravoltant vers el gran tornaveu, i allí ressonaven com una trompa de guerra. ¿Què tenia aquest home que així plasmava les passions humanes i les feia artístiques? Ingenuïtat i passió. Una ingenuïtat de nen que mira la vida amb ulls meravellats i li sorpren tots els aspectes com si ella no tingués cap recel ni vergonya de mostrar-se nua als ulls de l'infant. Una passió de geni que cull aquella visió ingènua i clara de la vida i la llença en la fornall del seu cor roent, per a plasmar-la en motllos de ciclop — proporcionats a son cor i a les mans de geni — produint aquelles imatges fulgurants, aquells incisius terroritzadors, aquells silencis angoixants i aquelles ombres augustes que omplen l'escena, com un món més alt i més intens que els que representen concretament les màscares.

Tenia una religiositat un xic difusa, com tants altres genis que es paren poc a concretar el sentiment profund que hi ha dins d'ells i els arbora, la qual li feia posar en les figures un nimbe de transcendència i una suggestió d'iman, perquè feia guaitar a l'espectador cor endins i adonar-se del que tots tenim de comú amb les característiques de les persones creades a les taules.

La seva religiositat efusiva el duia a la contemplació del món i a la fusió amb el poble. Per això sentia una democràcia i una demofília instintiva, cordial i absoluta. El poble per a ell no era el chor de la tragèdia que, en el segon terme emmarca les figures de selecció. Era la figura primera que s'encarnava en les figures concretes que eren poble per tots quatre cantons, inclús quan personificaven reis i prínceps.

Amb aquesta ànima i amb aquests ulls mirava la vida. En concretar-la, es trobava amb el fet de Catalunya com a delimitació del tros de món més immediat a ell, i amb els catalans, com a persones que el voltaven.

La seva ingenuïtat li feia sentir el goig d'ésser català, la seva efusió cordial el feia estar en comunió íntima amb el poble català, i la seva passió el feia estimar generosament, apassionadament la terra i les persones de Catalunya.

La inspiració de poeta li facilitava una visió més clara de Catalunya en son estat actual i en sa història passada. La veu interior de geni el movia a l'acció. D'aquí sa posició davant del catalanisme, tot flama, tot llum, tot passió, tot intransigència, tot impuls.

Va començar a escriure quan la literatura catalana es nodria del record històric i de la bellesa petrificada dels nostres monuments medievals. El romanticisme havia obert les tombes i havia trencat els cercles estrets de la literatura. La llengua catalana renascuda com l'arbre vell en primavera, anava un xic rerassegada i no podia posar-se al nivell de les altres llengües, perquè encara duia pols de tomba i encarcaments de resuscitat, com Llatzer les faixes i la fetor de mort.

Guimerà inaugura son cicle de tragèdia històrica, i Catalunya és quelcom boirós que s'atansa,

Un dels últims retrats

(Clixé Amadeo)

per la plasmació de les figures, com la nebulosa, que va reduint-se i transformant-se en planeta. El passat del propi país és un element de poesia i una raó de renaixença.

En el llit de mort

Més tard, s'adona d'altre element de poesia: el present, la vida concreta del dia d'avui en

quan és malla de la cadena escorredissa i interminable del temps. Mira a l'avui i veu l'element de tragèdia que hi ha en la vida actual i el cerca allà on és: en el poble.

En el cicle de l'obra d'En Guimerà que reflexa la visió històrica, hi ha meravelles com *Mestre Olaguer*, en que l'ànima de Catalunya cau, xisclant la seva voluntat d'existència i son desig de llibertat, i *Mar i Cel*, en que la passió llegendària canta i fulgura en un escenari majestuós.

Sempre recordaré l'emoció sentida en la meua adolescència, veient representar *Mar i Cel* en un teatre improvisat al meu poble a uns pobres comedians, que feien retrunyir les parets de tàpia amb els crits i la cantarella que els suggeria llur ingenuïtat.

La traducció castellana, fent-me perdre l'expressió d'algunes paraules, potser ajudava a produir-me una impressió sumària de la vida tumultuosa i fulgurant de l'obra, que quasi era la primera que veia representar.

El cicle de plasmació de l'ànima instintiva del poble amb l'expressió fidel, sobria i eloqüent del sentiment popular, té obres com *Mossèn Janot*, gerra de fang vidriat que serva intacta la puresa de l'amor ingenu a través del temps i les contrarietats; *Maria Rosa*, xaragalls d'instints que topen i es barregen com les aigües de pluges diverses, i, especialment, *Terra baixa*, la més popular de les obres d'En Guimerà.

Terra baixa és el poema de l'amor instintiu, la escenificació afortunada del sentiment que jau al fons del cor humà i que es desperta davant de l'ésser parió. No

té res d'estrany que sigui compresa a tot arreu i per tothom, perquè no crec que pugui assenyalar-se una altra obra més clara, més humana i més senzilla.

Al cap de poc d'haver vist *Mar i Cel* al meu poble, feren *Terra baixa* a un poble del costat. Era Festa Major i a l'envelat una companyia de bons còmics, ajudats per aficionats, havien de fer el drama ja esdevingut popular. Uns quants xicots decidírem anar-hi, després d'assabentar-nos de que teníem els cèntims de l'entrada.

Com a un romiatge, sortírem ja de nit, carretera enllà, amb el cor ja glatint i les cames lleugeres, ben cordades les espadnyes i els ulls ben oberts per a no ensopegar amb les pedres del camí.

L'envelat era ple, s'aixecà el teló i veiérem *Terra baixa*...

Tot era nou per a mi. Veure una obra catalana — i quina obra! — sentir bons actors, — Na Llorente i En Rojas — i oblidar les angoixes de la pròpia vida en la transfusió de tot l'ésser en la vida que es descabdellava a l'escenari.

Aquesta no m'era desconeguda. La meua innocència i pocs anys no m'havien impedit veure Manelics i Martes i fins senyors Sebastians en l'escenari camperol; però que m'havia de pensar que la misèria de les vides ofegades pogués tornar-se art pur amb la manipulació d'un poeta.

¡Poder del geni que així sap endinsar els ulls en el cor humà i veure les recòndites fibres més pures dels seus sentiments! ¡poder de l'art que així sap plasmar en bellesa radiant i duradora el batec obscur i ràpid de l'amor dels cors inconscients!

En tornar al poble, la nit era clara, el camí era planer, i el cor es bressolava en la fortitud d'ésser home i en el desig de lluita contra l'ambient, contra el mal i contra hom mateix. Enllà d'enllà de la terra baixa, saturada del dolor de viure, hi havia la terra alta: ¡l'esperança i l'alliberament!

No el goig de viure... Aquest goig no és mai a la terra alta i menys encara per als que han viscut en la baixa i d'allí s'han endut el turment de sentir i de veure la felicitat que no és per a ells. Però el turment del record, la recança del goig no assolit no podien fer-me fort sense haver-lo sentit nomenar mai, ja presentia a Leopardi i les seves malinconies de *La tarda del dia de festa* i hauria pogut pendre el seu lema: «Millor és ésser infeliç que petit, i prefereixo sofrir que no pas avorrit-me».

Guimerà ha tingut el mateix sentiment, però, essent home d'acció, l'ha convertit en instrument de creació per a tantes obres en que bateguen l'energia de la protesta, la majestat de la imprecació, el fuet de la censura i la justícia de la condemna, alternant amb la dolçor de la benevolència, la senzillesa de la pregària, el geste del perdó i l'ajuda per a seguir avant. Per això, el gran novel·lista castellà Pereda posà en el cèlebre capítol «Palique», de sa obra *Nubes d'estio*, aquella afirmació rotunda respecte a Guimerà: «el único dramaturgo contemporáneo en cuyas tragedias centellea el numen soberano de Shakespeare».

GUIMERÀ I EL POBLE

HOME incapaç d'una baixesa en la vida particular, oferí en la pública la mateixa figura de cavaller de l'ideal, sense contaminar en la pols del camí la seva armadura lluent i brunyida, el seu mantell d'armini immaculat i el gallaret airejador de la seva llança, matadora del drac i alliberadora de la princesa captiva.

Com es complau la ploma, obligada a les misèries i les lletjors de la vida mancada en l'evocació d'aquest elegant cavaller

L'enterrament, davant l'església del Pi

de la barba florida que no transigia mai i somreia sempre, imatge de l'enamorat que veu l'amada allà en l'horitzó com la beutat perfecta que no admet adulteris ni companyonies i mira les

Passant per la Rambla

coses del camí dreturer, fins la santa poesia, només com elements de combat i escales facilitadores; nou Sant Francesc suggestionat per un cel gloriós que no és allà en l'aire i en la llunya-

Al cap de vall de la Rambla

Els funerals celebrats el dia 29, a l'església parroquial del Pi, prop de casa seva, foren tan solemnes i fervorosos que mai ningú n'ha tingut d'iguals, perquè mai s'ha donat un cas com

aquest d'identificació d'un poeta i un poble en un moment transcendental.

nia, sinó aquí baix, al tros de terra on hem nascut.

El panteisme malinçònic d'En Guimerà, aquella imprecisió poètica dels seus conceptes religiosos i civils, fosos en un humanitarisme resignat i en una exaltació del *demos*, en tractar-se de Catalunya és precisava amb decisió i es comprimia sense ambigüitats. Catalunya era tot per a En Guimerà. En son amor abraçava la Catalunya d'ahir, la d'avui, la de demà amb tots els éssers que hi han viscut i han de viure-hi.

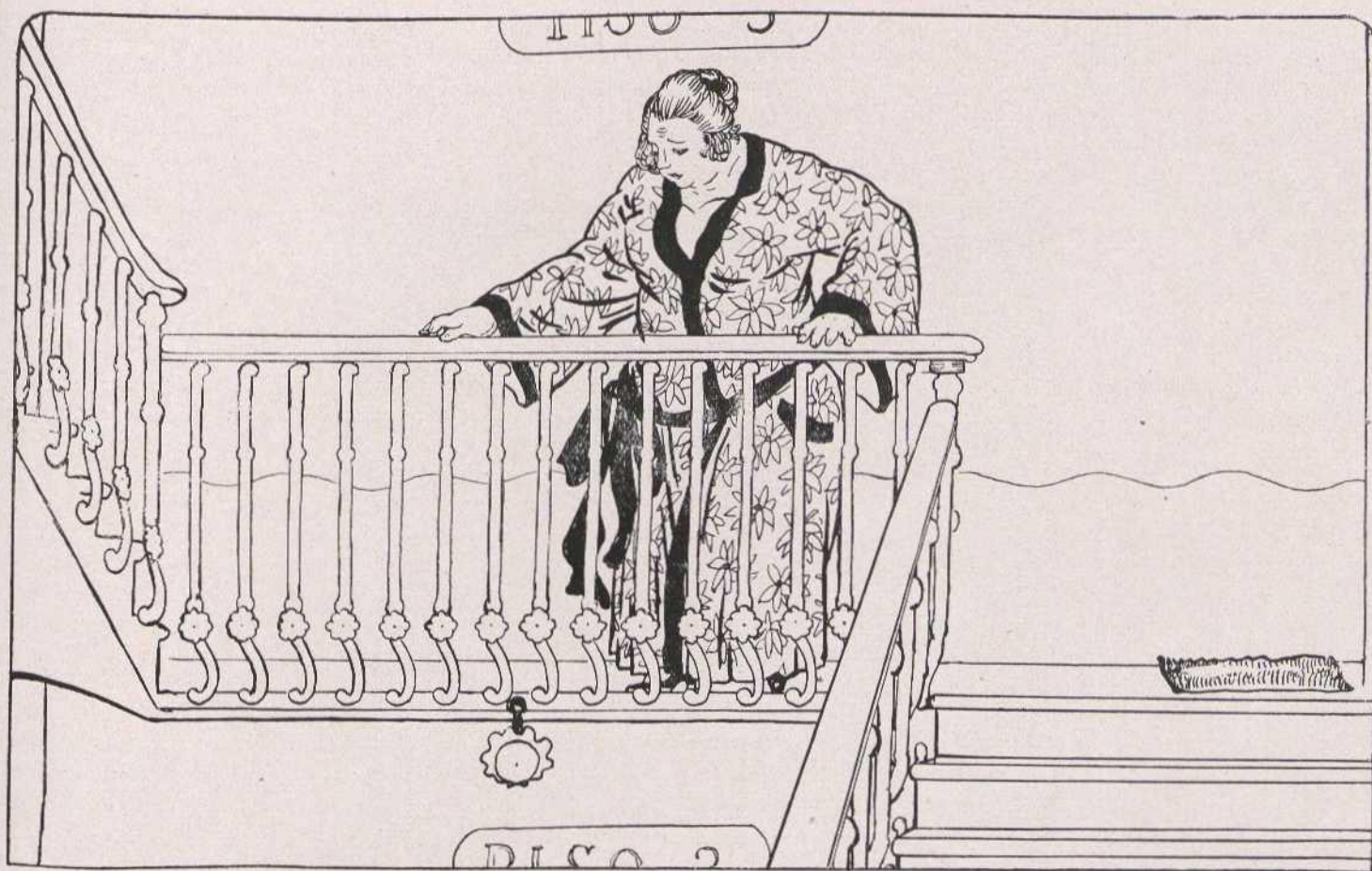
Aquells reis, aquelles princeses, aquells monjos, que evocava com un clari de Julí Final, eren de la mateixa carn i dels mateixos obscurs sentiments

que aquests treballadors protestataris, aquests camperols resignats, aquests pastors magnífics. Tots parlaven un mateix llenguatge i es movien per una mateixa força racial, perquè tots eren màscares sota les quals el poeta havia vessat la seva ànima de català, amador de Catalunya.

El 19 de juliol moria a la casa del carrer de Petritxol, que habitava amb la família Aldavert. En arribar a la redacció de «La Veu de Catalunya» i demanar-nos un article sobre el poeta, no vacil·larem en tractar l'aspecte de son amor al poble català i sa identificació amb les nostres classes humils.

L'enterrament fou digne d'En Guimerà i recordava els de Mossèn Cinto i En Prat de la Riba. Barcelona, cap i casal de Catalunya, que l'havia homenatjat en vida, l'honorà mort com a un rei patriarcal i gloriós.

Aquest número ha sigut passat per la censura militar

El marit de la Quimeta

PER ALEXANDRE PLANA
IL·LUSTRACIONS DE LOLA ANGLADA

I

FEIA més de mig any que la seva dona li demanava el mateix, cada dia, quan — a tres quarts de nou — prenia el barret i obria la porta: — Teodor, no saps l'alegria que em donaries si compraves un gos.

Dia si, dia no, Teodor sortia de casa amb el determini imprecís de satisfer aquest desig de la Quimeta. Si una dona hi ha al món que mereixés ésser contemplada pel marit, era la seva. En vint anys de matrimoni no podia recordar ni una renyina, ni un dia de males cares, ni una ombra d'emmurriament. És veritat, mai no s'havia recalcat en el seu braç, gràvida d'un pròxim infantament. També és veritat que ni ell ni ella tenien parentela que vingués per la casa. I, més que res, si ell era un tros de pa, ella era una gerra de mel. Hauria estat miracle trobar una avinentesa en que no pensessin el mateix, fos del que fos; o que les seves dues voluntats no es fonguessin en un mateix desig. Aquesta plena coincidència sovint els lliurava de parlar. ¿Què es podien dir que no sabessin? Cadascú coneixia tots els recons de l'ànima de l'altre. Eren talment com un mirall enfront d'un altre mirall. Tot el que s'hi interposés trobaria un reflecte igual en els dos. La sola diferència — la d'ésser ell home i dona ella — era una diferència que poc a poc s'anava fonent. Ni ell se remarcava per l'energia, el geni o l'egoisme, ni en ella deixava senyal gaire fonda la tafaneria i la religió.

Ell no fumava davant de la Quimeta. Ella, quan en Teodor era a casa, no brodava ni feia *croxet*. Llegien el diari, l'un després de l'altre. Se partien totes les fruites que es poden partir en dues meitats, com les taronges o les peres. Quan ella sospirava, — no sabia ben bé perquè — ell l'acompanyava amb una remor més fosca, però igualment imprecisa.

La Quimeta no era inclinada als capricis ni a les estranyeses. Era la dona més normal de Sant Gervasi, el barri on vivien. Quan s'atansava la diada de Sant Joaquim, en demanar-li ell què volia que li regalés, ella se decantava sempre per alguna cosa que fos d'utilitat comuna: un joc de taula, una columna baromètrica, un gramofon... Si els haguessin conegut no trobarien estrany que Teodor s'hagués fixat — com si li fessin pessigolles al clatell — el dia que la seva dona, al lllindar de la porta, l'aturà — prenent-lo pel braç — i li va dir:

— El dia que te'n recordis mira de comprar un gos. No t'hi gastis gaires diners, que no cal que siga de raça fina. M'agradaria, però, que tingués la mirada dolça.

Els no havien criat a casa altre mena de bestioles que un parell de canaris. Des de que havien llogat la torre, ell li havia aconsellat més d'un cop de fer posar un colomar a la torratxa. Recordava vagament algunes estampes en que es veu un home que fa volar un estel entre un ample cercle de coloms i un núvol enrosat. N'havia tornat a parlar algun diumenge a la tarda, si

— per mandra de caminar — la passaven sentats al jardí mentre els hi tocava el sol. Després de cinc anys, l'escorç de la torratxa blanca i llisa no s'havia canviat. El colomar seguia essent una aspiració llunyana d'en Teodor. En tenir gos, no hi havia pensat mai. És més. No li hauria vingut la pensada de tenir-ne sense un pèl d'esgarrifall. Un gos seria una cosa viva, bellugosa, poc o molt ressonera que capgiraria la calma del menjador i de la galeria, a peu pla del jardí; aquell recó quiet amb cadires de palla i una tauleta amb un cànir de vidre, i amb una olor — no gaire densa — de magnòlies i gessamins.

No podia endevinar d'on li havia vingut aquell desig a la seva dona. No tenien galliner per guardar a la nit, ni abans d'ara havia reparat que l'enternissin els animalets. Si mai, però, l'havia contradit en res, tampoc era el moment de negar-li el que volia. No és que ell li hagués tornat resposta, però havia decidit de comprar un gos i dur-lo a casa, adés els diumenges duia un biscuit de la Reina i els dijous pastes fulloses. Aquest determini topava amb les cent i una incidències del treball de cada dia, que le'n distreien. El comerç per a un home seriós i reposat no deixa cap esquerra oberta a l'aire de la fantasia. I era una fantasia després de tot, comprar un gos per la dona. Passaven els dies i cada cop, en pendre el tren de Sarrià, en Teodor prenia el bitllet amb un tel de recança. La Quimeta l'esperava — com si ho veiés — amb aquella il·lusió del gos, i

altre cop entraria a casa i deixaria el barret al penja-robes sense que un tímid lladruc — de bèstia que estranya la casa — no somogués la penombra del rebedor. Cada dia era el mateix penediment i el mateix somriure de resignació en la cara de la Quimeta. Cada dia, en anar-se'n, era la mateixa insinuació en el seu esguard, quan no el prec directe:

— Encara que sigui petit, compra un gos el dia que t'en recordis.

I aquesta afusió al seu oblit de cada dia li esgarapava la consciència fins que era al despatx. Després se n'oblidava tot repassant factures i dicant a la mecanògrafa.

II

Varen passar dos mesos i la quietud de la galeria no es torbà amb la presència de gos de cap mena. El càntir de vidre no havia de témer per la seva fragilitat. La Quimeta ja no en parlava al seu marit, com si mai el desig de tenir un gos l'hagués torbada. En Teodor va creure's que aquell fum de fantasia s'havia esvaït. Un dia, a l'hora de dinar, va penjar un verdum en una gabiola. Un altre cop va fer a la seva dona el present d'un rossinyol que li havia costat cinquanta sis pessetes. Ella rebia els presents amb un somriure que en Teodor se creia que era de contentament, i no era si no un somriure de malenconia. Perquè ara, per primera vegada, la Quimeta tancava — oprès per les branilles de la cotilla — això, que a vegades és tou com el cotó-fluix i a vegades és dur com una pedra, i que s'en diu un secret. En Teodor sabia tot el que un home pot saber de la seva dona, però desconeixia un trosset de la seva intimitat. No hi reparava, perquè d'ulls enfora res havia canviat en la fesomia de la Quimeta. Si l'hagués vista de l'altra banda, darrera dels ulls, se li hauria parat el cor un instant. La Quimeta d'ara se transformava lentament. Amb aquella mateixa segura lentitud amb què un cuc va teixint la seva closca de seda, ella anava envoltant-se amb el filat invisible del seu secret.

I així va ésser que un dia — era un dissabte — en Teodor s'adonà que la veu de la Quimeta tenia un to avellutat i fonedís que li venia de nou. No era la mateixa veu d'abans. La veu de la Quimeta, de sempre havia estat un xic

aguda. No arribava a fer galls, però tenia vibracions de xiscle ofegat. Ara no. Sonava profunda i plena, sense notes agudes. Era la tristesa. Perquè res hi ha com la tristesa, que canviï la veu de les persones.

En Teodor no digué res. Aquella tarda de setmana anglesa — que ell solia passar tot sol, encarat amb els llibres de comptabilitat — va ésser la tarda més amarga de la seva vida. De penes no podia dir que n'hagués passat moltes, llevat de les engúnies del negoci. Així s'en sentia més, ara. El so de la veu de la Quimeta era una revelació. En aquella ànima, pariona de la seva, hi endevinava una corda menys o una corda de més. Tant una cosa com l'altra l'amoïnava. Li vingué al pensament la dita d'un cosí de tercer grau — el seu parent més proper — que era un beneit que escrivia unes novel·les que ell no havia llegit mai. Aquell cosí — ara ho recordava i era ben estrany que això li vingüés al pensament —, aquell cosí havia dit un dia que en arribar als quaranta anys el cor de les dones fa un tomb si entre els vint i els trenta no han sofert el daltabaix d'una passió.

«Senyor! Senyor! — murmurava en Teodor, aclucant els ulls, de colzes a la taula. — ¡Si això és veritat! ¡Si ara li vingüés a la Quimeta aquest trasbalsament de l'estimar!»

Era un home sincer i no podia dir que els set cursos que ell i la Quimeta tingueren relacions fossin aquella passió de que parlava el seu cosí, aquell deliri del cor que el deixa immunitzat per tota la vida. No. Les seves relacions havien estat tranquil·les. Se veien tres cops a la setmana, de les vuit a dos quarts de nou, i els diumenges a la tarda anaven a passeig fins a Pedralbes o fins a Colon — un diumenge cap amunt i un altre cap avall, alternativament — acompanyats de la mare d'ella i de dues germanes que després les van dur al cementiri en caixa blanca.

De sobte, en Teodor sentí la fiblada d'una endevinació. Ja ho tenia! Semblava mentida que no hi hagués caigut abans. Aquella tristesa a la seva dona li venia del desig que ell, amb la seva indiferència, havia ofegat. Era pel gos que tantes vegades li havia demanat i del qual ell no havia volgut enrecordar-se'n. I llavors, com si es confessés, se donà tres cops al pit,

reptant-se per la seva duresa de cor. ¡Tenir una dona com la Quimeta i no haver-la complaguda en una cosa tan planera com és la d'un comprar un gos!

III

Una hora després, en Teodor feia dringar la campaneta de casa seva. A través de les eures del reixat, sentí els passos de la Quimeta, grinyolant suaument en la sorra. Ell duia lligat a una corretja un gos-llop que li volia fugir, treient un pam de llengua vermellosa entre les puntes dels ullals. Prou que li havia costat arribar fins a casa. La suor li regalimava sota la tira de cuir del barret, però en la seva ànima sentia un ruxim de frescor. Quina alegria no tindria la seva dona en veure el gos.

No s'equivocava d'un punt. La Quimeta, en veure'l, reculà una passa, posant-se la mà al cor. Dues llàgrimes li haurien relliscat per les galtes si la seva emoció s'hagués pogut resoldre en llàgrimes. La que sentia en aquell dolç moment s'expressava per un tremolor de les mans i de la veu. S'assegué en un banc. Va atreure el morro de la bèstia al clot de la falda, i tot acaronyant-lo, fou que ella confessà, responent a la insistència del seu marit que li demanava el perquè del seu desig:

— Veuràs, Teodor. Fins l'any passat havia tingut encara la il·lusió d'ésser mare. Dos dies abans de casar-nos, una gitana va fer-me la profecia de que tardaria a ser-ne però que abans dels vint anys de matrimoni tindria una filla rossa com l'or. Havia cregut en la gitana fins que feren els vint anys. Ja sé que la culpa no es teva, sinó meva. No t'ho volia dir per no entristir-te. Jo havia passat aquests vint anys esperant un fill que no venia i si el desitjava era perquè sabia que res te podria fer més feliç. En perdre l'esperança, no sé que se'm va remoure per dins. I no sé com vaig començar a pensar en que si teníem un gos a casa, ens l'estimaríem més que no un altre. I en veure que tu no ho endevinaves, em posava trista sense voler. Ara ja tenim un gos a qui poder estimar, perquè aquestes bèsties — ja ho veuràs — se fan estimar tan o més que les persones. Quan se troben en una casa sense fills, sembla talment que ho entenguin.

Lletra de París

PER ADOLF FALGAIROLLE

París, juliol

FA dies que no fem eleccions. Gairebé diria que les enyorem. No cada quatre anys, sinó cada setmana caldria organitzar el gran espectacle d'unes eleccions. Adés es tracti d'un President de la República, adés d'un senador o d'un diputat, el benefici popular sempre és el mateix. Tots els boulevards de París s'omplenen de «camelot», que si us plau per força us fan acceptar un diari blanc, vermell o policrom, preconitzant el candidat ideal, el que us promet la felicitat en aquest món jussà.

A l'ensem, rebeu a domicili els programes més diversos, sense més coincidència que la d'oferir-vos el paradís terrestre. Aleshores us informeu que tal amic vostre, de posat dolç i planyívol, amagava en el seu cervell no altra cosa que la idea comunista. En canvi, aquell altre que eus havia donat la impressió d'un perfecte socialista, us escomet amb la idea de restaurar el Rei de França sobre el seu tron.

Una pertorbació de gravetat palesa acaba de produir-se en les *toilettes* femenines. És un fet. Les dames ja no duren més pèls de simi en el voraviu dels vestits i dels abrics. El coll nu, veïam, ¿no és més bonic, més sa, etc.? En compensació, i, perdoneu, les dames mostraran el pèl moixí de llurs aixelles. Qui ho pot decretar, ho ha decretat així. És possible que més de quatre lectors facin una ganyota. Però els fets són els fets.

Aquest estiu, d'altra banda, la moda dels braços nus ha pres proporcions extraordinàries. Nus — des de l'espatlla fins als dits —. Fins als dits només, perquè si una dona pot exposar la seva cara a les injustícies i ingratituds de la pols dels carrers, en canvi ha de protegir escrupolosament els seus dits o, més aviat, les seves ungles, els minúsculs escuts de nacre que hom poleix i envermelleix amb tanta de cura. Les ungles són les dents de les mans femenines... No és amb elles que mosseguen?

Però, que valen les pobres ungles de nacre en una època en que tot és qüestió de cops de puny, de llançadors de disc, de jugadors de rugby. L'onada de cultura física que els jocs olímpics han fet vessar sobre França, ha contaminat fins M. Gauder, comediògraf, que gosa presentar sobre l'escenari de la «Comédie Française» una obra en el segon acte de la qual els personatges apareixeran en vestit de bany. Imagineu l'escàndol!

«LA DIANA» d'Ary Bittes figurava, sota el patronatge dels «Artistes français», en el saló de 1924. La Medalla que hi ha obtingut no fa sinó subratllar el seu mèrit. (Clixé Roseman).

Deixeu-me dir tanmateix que no hi trobo res de condemnable. Des de fa sis mesos, els parisencs són invitats a veure totes les existències des d'un punt de vista esportiu. Una revista

Lluís Jou, l'artista català establert a París, no cessa de donar mostres del seu talent de decorador. El «boix» que publiquem pertany a la casa Crès.

literària, «Le Monde Nouveau», consagra un enorme número especial a la literatura esportiva, en el qual els senyors Paul Soudron i Jacques May fan entrar obres com la «Iliada» i autors com Alexandre Dumas o Maurice Barres. El número altrament és magnífic: una laminadura per als bibliòfils.

La «Illustration» ja no gosa qualificar amb el nom escaient el número que té costum de consagrar al «Saló de Primavera» i l'anomena — oh, ironia! — «Art i Turisme».

Cada diumenge ens inviten a presenciar desfilades de minyonetes sommarlament vestides amb el jersei esportiu, i de minyonassos mígnus... ¿Per quins set sous, aquest públic enamorat de la nuesa esportiva, s'escandalitzaria veient al teatre una platja poblada de personatges en vestit de bany?

Als musics-halls, ara ha estat suplantat que el nu (nu de debò) no és indecent sinó des de l'instant en que es belluga. ¿No resultarà que el vestit de bany per a ésser correcte ha d'ésser amarat? Aleshores la solució del problema suscitada per M. Gauder a la «Comédie Française» fóra aviat resolt: bastaria que els actors representessin la seva comèdia amb la mateixa exageració que solen representar la tragèdia.

És segur que aviat apareixerien completament amarats, com si acabessin de sortir de l'aigua.

Constatar que la tragèdia desapareix i que la comèdia esdevé familiar és fer el balanç de la literatura actual. Hom té por del tràgic. Por del tràgic. Aquest és el sentiment unànime d'un poble que en aquests dies, ara fa deu anys, era cridat a l'heroïsme! Els cors s'han esmusat de tal manera que ningú no vol pendre cap cosa seriosament.

Un autor especialitzat en temes apatxes, Francis Carco, acaba d'aportar un nou testimoni magnífic d'aquesta tendència a la frivolitat que denunciàvem adés. La última novel·la de Carco, «Rien qu'une femme» (Albin Michel), és, durant les seves tres centes planes, un prodigi de talent, de traça, de psicològica destra, sense trapceria i que es renova tota sola, poant en el seu propi fons.

¿He parlat de política en l'encapçalament d'aquest article?

Les eleccions innombrables a les quals França acaba d'assistir, em recorden l'extraordinària novel·la de M. Carco: és el pelican nodrint-se de les seves pròpies entranyes.

Entreviu amb Lola Anglada

PER CARLES SOLDEVILA

ÉREM a casa Lola Anglada, davant d'un parell de dibuixos. Parlàvem de com ella havia descobert les seves aptituds, de com s'havia obert pas a París... Tot just començàvem, tot d'una, vaig tenir un acudit:

— Això costaria ben poc de convertir en un enterviu.

— Oh, no! per l'amor de Déu — va exclamar ella, girant la cara amb una horror pueril. No sabia pas que dir... Mai me n'han fet cap d'enterviu.

— Més motiu per no perdre aquesta ocasió... De més a més, ni se n'adonara — dic amb el posat d'un dentista que promet una extracció indolora.

— ¿Quan va començar a dibuixar? — segueixo, procurant donar a la meua pregunta el to d'un desinterès perfecte.

— No ho sé pas. — La mamà tal vegada...

— Posi que tenia sis anys quan va cridar-nos l'atenció la seva dèria de fer dibuixos — respon la Sra. Anglada, que, segons sembla, suporta amb perfecta naturalitat el difícil paper de mare d'un prodigi. — Recordo que per aquell temps vàrem passar una temporada a Hostalets de Pierola, i la noia, amb el llapis i uns blocs que li havia comprat, no parava de copiar tot el que li queia a l'abast dels ulls. La muntanya del Montserrat l'en va fer de vegades!

— On va publicar els primers dibuixos?

— Al *Cu-cut*. D'això si que me'n recordo — va fer Lola Anglada, sotmetent-se de nou a l'in-

Lola Anglada, en el seu estudi de Barcelona

terrogatori. — Tenia onze anys. També pot dir que hi havia un dibuix meu en el darrer número del *Cu-cut*!

— Aquí, tothom que escriu o dibuixa, per jove que sigui, ha ajudat a ben morir un diari o una revista — vaig dir, potser amb una involuntària pedanteria. — Però parlem de París; ¿espontàniament li acudí la idea d'anar-se'n-hi?

— Sí. Sense saber ben bé per què, tenia l'esperança de fer-m'hi un lloc molt petit, molt petit... per petit que fos em bastava. ¡Un lloc a París! ¿Vostè comprén tot el que ha pogut representar per mi aquesta idea?

— Em penso que sí. ¿Fa gaire temps del seu primer viatge?

— Tres anys. Els papàs m'hi varen acompanyar, m'hi van deixar en una pensió discreta. No hi coneixia ningú a París. No hi duia cap recomanació. La il·lusió dona molt coratge! Al cap d'una temporada, que prou em calia per orientar-me i per consolidar una mica el meu pobre francès, un matí vaig agafar un triall de dibuixos i vaig presentar-me a la casa Hachette.

— Bravo!

— Per què diu Bravo?

— Perquè fa bonic pensar que de la primera embranzida va anar a trucar a una porta com la de la casa Hachette — vaig respondre.

— Ah, sí — va fer la nostra artista — no m'hi vaig posar per poc. I veu? Em va sortir bé. Em va rebre el Director, em va fer deixar els dibuixos i m'invità a tornar-hi al cap de quatre dies.

Lola Anglada parla seguit, amb absoluta espontaneïtat. La insidiosa idea que tot el que em diu pot sortir en lletres d'impremta, sens dubte ha desaparegut del seu pensament. El record dels seus primers passos a París la domina.

— Al cap de quatre dies, puntualment, no cal dir-ho, vaig tornar a ca l'Hachette. M'hi va

rebre Louis Hachette, un dels gerents. El seu dictamen era favorable i perquè no en tingués cap dubte, en aquella mateixa entrevista em va encomanar la il·lustració de dos llibres de contes de Mme. d'Aulnoy.

— Els conec! — vaig dir recordant un seguit d'esquises aquarel·les on la feminitat catalana de l'artista arriba a unes finors que només han assolit els millors decoradors anglesos.

— No ho digui. Li asseguro que no n'estic satisfeta — va replicar Lola Anglada, fent un característic moviment d'espatlles i desviant la vista.

— Però la casa Hachette...

— Ah, la casa Hachette sembla que les va trobar acceptables perquè me n'ha encarregat quatre més. També tinc comandes de la casa Nathan i de la casa

Roudaner..., etc. De feina, vivint a París, no me'n faltaria.

— Se n'hi en torna aviat? — demano.

— Sí, però... — i Lola Anglada mira significativament a la seva mare.

— Aquest és el drama, comprén? — diu la mare. — Ella frisa en tornar a París i per establir-s'hi. Jo no estic tranquil·la tenint-la lluny. Va emmalaltir l'última vegada; estaria tan ben cuidada com vulgui, tanmateix jo no podia viure... Que hi faci viatges de tant en tant, ¡lloat sia Déu! ja hi passo. Però pensar en una separació permanent...

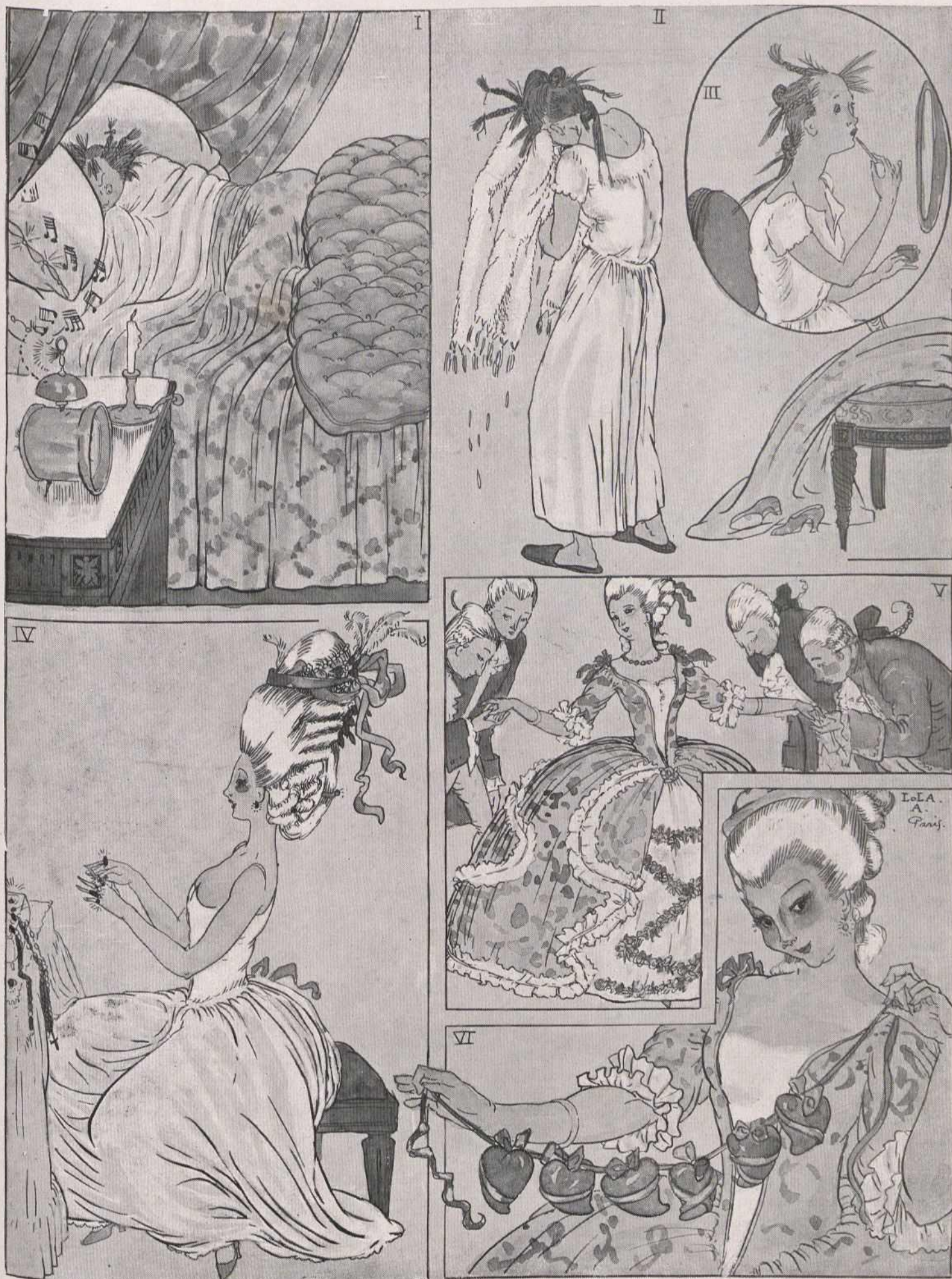
— I a París, no volen donar feina a ningú si

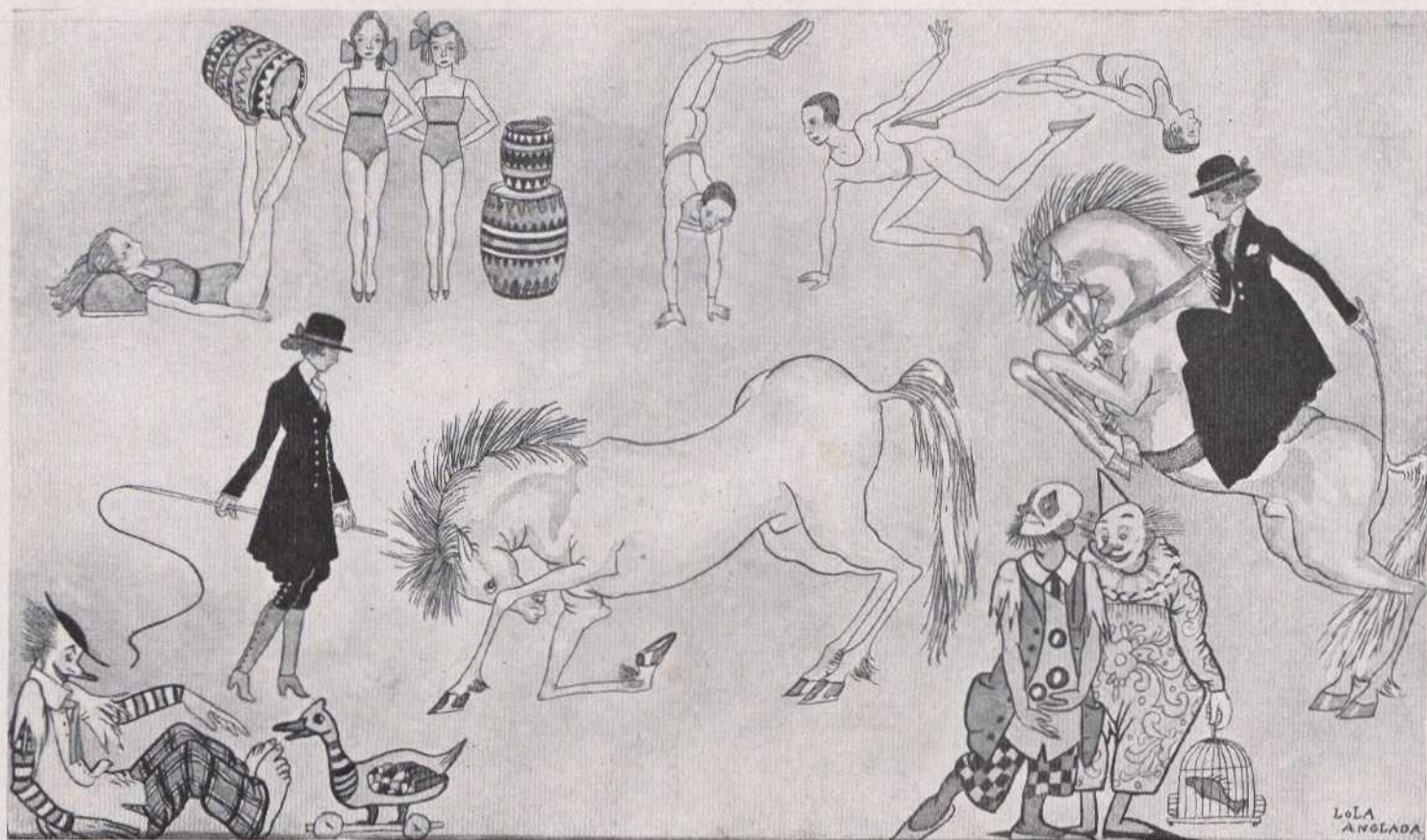
Lola Anglada, a un marge a prop de Santa Coloma de Cervelló

L'artista disfressada, a un carrer de París pocs moments abans d'entrar a un ball d'estudiantes

«LA JOURNÉE D'UNE PRECIEUSE»
una exquisida mostra de l'art de Lola Anglada

El segle XVIII, les rondalles infantivols i les escenes del circ equestre són els temes que la nostra artista tracta amb predilecció.

no saben que s'hi viu. *Echo il problema!* Ara no cregui que tinc la fallera d'expatriar-me...

—Treballa més de gust allà, tanmateix? — interrompo.

—Allí treballo més de gust per mor de la gent; aquí treballo més de gust per mor de Catalunya. Això tal vegada li semblarà una mica confós — diu Lola — però és així i no ho sé expressar millor.

—Comprenc, comprenc i crec que tothom ho comprendrà tan bé com jo. Els nostres editors no són, en general, una gent a propòsit per fer-nos assaborir les dolçors de l'existència. El públic tampoc, naturalment. Tot lliga.

—I tant! — exclama la meua interlocutora amb graciosa malenconia.

—¿Tinc entès, tanmateix, que ha fet unes magnífiques il·lustracions per a una edició catalana del *Parénostre*?

—Sí, si... Les ha fet, però és una història desagradable. Girem full?

—Girem-lo, i en compensació deixim contemplar els dibuixos.

Lola Anglada puja al taller i en torna amb una carpeta d'on extreu la representació meravellosa de les set demandes que conté l'oració essencial dels cristians. I com que la carpeta és oberta, indiscretament un hom va estirant dibuixos, aquarel·les, croquis... un veritable tresor que invita al furt desvergonyidament. Hom veu històries del segle XVIII, com aquesta deliciosa «*Journée d'une précieuse*», que publiquem en les nostres planes, epissodis de circ amb clowns, equilibristes i ju-

glars, escenes d'infants als jardins del Luxemburg, rondalles de la nostra terra i de totes les terres, tot un món que sense perdre la frescor primitiva s'ha enriquit amb les gràcies d'una estilització refinada.

—¡Quina llàstima que tot plegat no pugui aprofitar-se aquí! — sospiro amb sincera recança.

Infants jugant a «visites»

Lola Anglada no em sent i, vençuda la seva por, oblidada de l'objecte concret de la conversa, cuita a mostrar-me dos frescos saborosíssims, acolorits amb una vigoria que pot fer enveja a més d'un especialista baronívol.

—¡En la nostra casa de Tiana si que n'hi ha de pintures al fresc! A l'estiu m'entretinc en omplir-ne les parets. Fet i fet, el que sento més és la pintura decorativa. No he pogut avesar-me a pintar a l'oli; en canvi, pintar al fresc i al tremp ha estat la meua dèria.

Finalment, ens acostem a una vitrina poblada de nines. N'hi ha de qui sap les èpoques.

—Crec que és la millor col·lecció que hi ha a Barcelona — em diu amb una petita satisfacció que ens demostra que la qui és tan insegura del mèrit del seu art, té una gran fe en la seva tenacitat de col·leccionista.

—Veu? — dic amb el capell a la mà i a punt de passar la porta — l'interviu és fet.

—No, no! Deixiu córrer... ¿A qui poden interessar les coses que hem parlat? ¿Vol dir que escau a les planes del D'ACÍ I D'ALLÀ?

—No ho dubti — contesto començant de baixar l'escala. — Si un magazine català no s'esforça a fer un ambient de simpatia a l'entorn de les valors catalanes, que diantre vol que faci?

I, comptat i debatut, era ben bé l'hora de dir que tenim una gran artista que fa dignament costat als Ynglada, Nogués, Junceda, Apa, Ferrer...

EL JARDINER

POEMES DE RABINDRANATH TAGORE

TRAD. DE MARIA DE QUADRAS

LES mans estrenyen les mans, els ulls amoixen els ulls: així comença la història dels nostres cors.

És nit de març, nit de lluna plena; la dolçor de l'herbei perfuma l'aire; a terra jau oblidat el meu flubiol i ta garlanda de flors és inacabada.

L'amor nostre és senzill com una cançó.

El vel teu, color de safrà, m'embriaga els ulls.

La corona de flors que em teixires fa pantejar mon cor com la lloança.

Juguem a donar i a rependre, a mostrar i a amagar novament; somriures, timideses, dolces lluites inútils...

L'amor nostre és senzill com una cançó.

Cap misteri lluny del present; cap cobrança d'impossible; cap ombra darrera l'encís; cap recerca en la pregona foscor.

L'amor nostre és senzill com una cançó.

Mai caiem, mancats de paraules, en l'etern silenci; no alcem les nostres mans a l'espai vers coses inassolibles.

És prou el que donem i el que ens és donat.

Ni tampoc hem espremut la joia fins a tant que en rafi el vi del dolor.

L'amor nostre és senzill com una cançó.

CADA dia ell ve i se'n va.

Porta-li una flor dels meus cabells, amic meu.

I si et pregunta qui l'hi ha enviada, jo't prec que no li diguis el meu nom... car ell només ve i se'n va.

Ell seu en la pols sota un arbre.

Fes-li un seient amb flors i fulles, amic meu.

Els seus ulls són melangiosos i omplen de melangia el meu cor.

Mai no diu el què pensa, car només ve i se'n va.

EL POETA, ALS 16 ANYS

Rabindranath Tagore és el poeta màxim de la Índia i un dels més grans de la nostra època. Els seus poemes, escrits en bengali, han estat traduïts per ell mateix a l'anglès. De l'anglès han passat a totes les llengües cultes. Clementina Arderiu ha estat la primera a incorporar-lo al català. La glòria de Tagore no és exclusivament poètica; a Santinekatàn ha fundat una escola, sobre el model de l'ermitatge hindú tradicional, que ha influït considerablement en la cultura de la seva immensa pàtria. Menys hermètic que el Gandhi, l'apòstol, comparteix amb ell la direcció espiritual de la Índia.

QUAN tes paraules seran acabades roman-drem silenciosos i quiets. Només els arbres mormolaran en la foscor.

La nit empal·lidirà. Clarejarà el nou dia. Ens mirarem en els ulls l'un a l'altre i marxarem pels nostres diferents camins.

Parla'm, amor! ¡Digues-me en paraules ço que cantaves!

ETS el núvol del capvespre surant en el cel dels meus somnis.

Sempre et dibuixo i t'emmotllo amb els meus batecs d'amor.

Ets meva, meva, i vius en els meus somnis infinits.

Tos peus són vermells com el flamejar del desig del meu cor; ¡oh, Espigolaira de mes cançons capvesprals!

Els teus llavis són agre-dolços com el gust del meu vi de dolor.

Ets meva, meva, i vius en els meus somnis solitaris.

Amb l'ombra de la meva passió he fet més foscos els teus ulls, ¡oh, Caçadora de la profunditat de ma mirada!

T'he fet presonera, amor meu, envoltant-te en la xarxa de la meva música.

Ets meva, meva, i vius en els meus somnis immortals.

PER què tan de baix en baix murmures a mes oïdes, oh, Mort, Mort meva?

Quan cauen les flors en el capvespre i torna el bestiar a l'establia, tu t'acostes furtivament i parles mots que jo no comprenc.

¿És així com has d'enamorar-me i conquerir-me, amb l'opi de fatillers murmuris i fredes besades, oh Mort, Mort meva?

¿No hi haurà gaia cerimònia per a les nostres noces?

¿No coronaràs amb una garlanda els teus rulls ombrívols?

¿No portarà ningú la teva senyera ni flamejarà la nit amb la llum roja de tes atxes, oh Mort, Mort meva?

Vina, fent sonar el teu corn marí, vina en la nit desvetllada.

Vesteix-me amb un mantell carmesí, pren-me la mà i emmena'm.

Que a la meva porta sigui preparat el teu carruatge, amb els cavalls, renillant impacients.

Lleva'm el vel i esguarda orgullosament el meu rostre, oh Mort, Mort meva.

L'ARCA de NOÉ S.A.

PER ERNEST MARTÍNEZ FERRANDO
IL·LUSTRACIONS D'EMILI FERRER

QUAN la Roser va complir els 36 anys, començà a sospitar que el seu destí al món era el de viure sola tot el que li restava de vida. No es podia dir que fos bonica; la seva posició a penes si arribava a modesta; ella mateixa comprenia que no posseïa cap atractiu que la fes co-bejable a cap home. La joventut, son únic tresor, anava marcint-se amb els anys i amb les primeres melangies de la desesperança. Fins aleshores l'havia acompanyada en la imaginació i en els somnis la imatge d'un espòs tal com ella l'hauria desitjat; des d'aleshores ni tan sols aquesta vana figura volgué romandrè al seu costat, i com cansada del ritme d'aquell cor cada dia menys vibrant, més silenciós, anà esborrant-se a poc a poc en la penombra del pis, fins desaparèixer.

No podent fruir de les dolces felicitats de la terra, la Roser cercà les pures felicitats d'un altre món millor. Llegí obres pietoses. Frequentà les esglésies. Aviat el recolliment del temple captivà la seva sensibilitat afinada per la soledat, i l'or, la música, els perfums de flors i d'encens, i les mil gotetes de llum de les grans funcions religioses transportaren la seva ànima esllanguida, fent-la vibrar de nou amb la visió feèrica d'una indubtable vida futura.

La Roser suprimí amistats, esbarjos inútils, i fins aquell costum seu de tota la vida de cosir vora els vidres del balcó. Amb el temps el piset anà espesceint-se en la seva penombra amb una atmosfera enrareda pels efluvís d'una ànima sempre reclosa, submergida en un misticisme blau i vaporós, hostil a totes les remors exteriors que poguessin ofegar la seva veu i esborrar els bells paisatges ultraterrenals de la imaginació excitada per la lectura i la soledat.

Però el petit pis de la Roser no era cap fortresa; situat al cor mateix d'una gran capital, difícilment podia sostreure's de la vida inquieta que el voltava i que tot sovint feia cruixir els seus embans. Ve't aquí, doncs, que un dia, un dia com quansevol altre, l'agut timbre de la porta de l'escala sonà sobtadament, foradant l'ombra com el metall fulgurant d'una espasa.

La Roser no tenia l'impertinent costum d'esguardar per la reixeta de la porta; així com en diverses ocasions del seu passat havia obert son cor als pocs galans que l'havien festejat, així aquesta vegada obrí la porta sense vacil·lacions de cap mena, al desconegut que trucava.

En efecte: un desconegut, un estranger, segurament un alemany. Era ros, portava ulleres i al braç una mena de cartera que a la Roser li va

semblar un mostuari. Vestia un tern color gris i usava barret verd.

Aquest senyor, amb un català correcte, solt traït per un marcat accent exòtic, preguntà:

— ¿Desitjaria la senyoreta inscriure's en «L'Arca de Noé», S. A.?

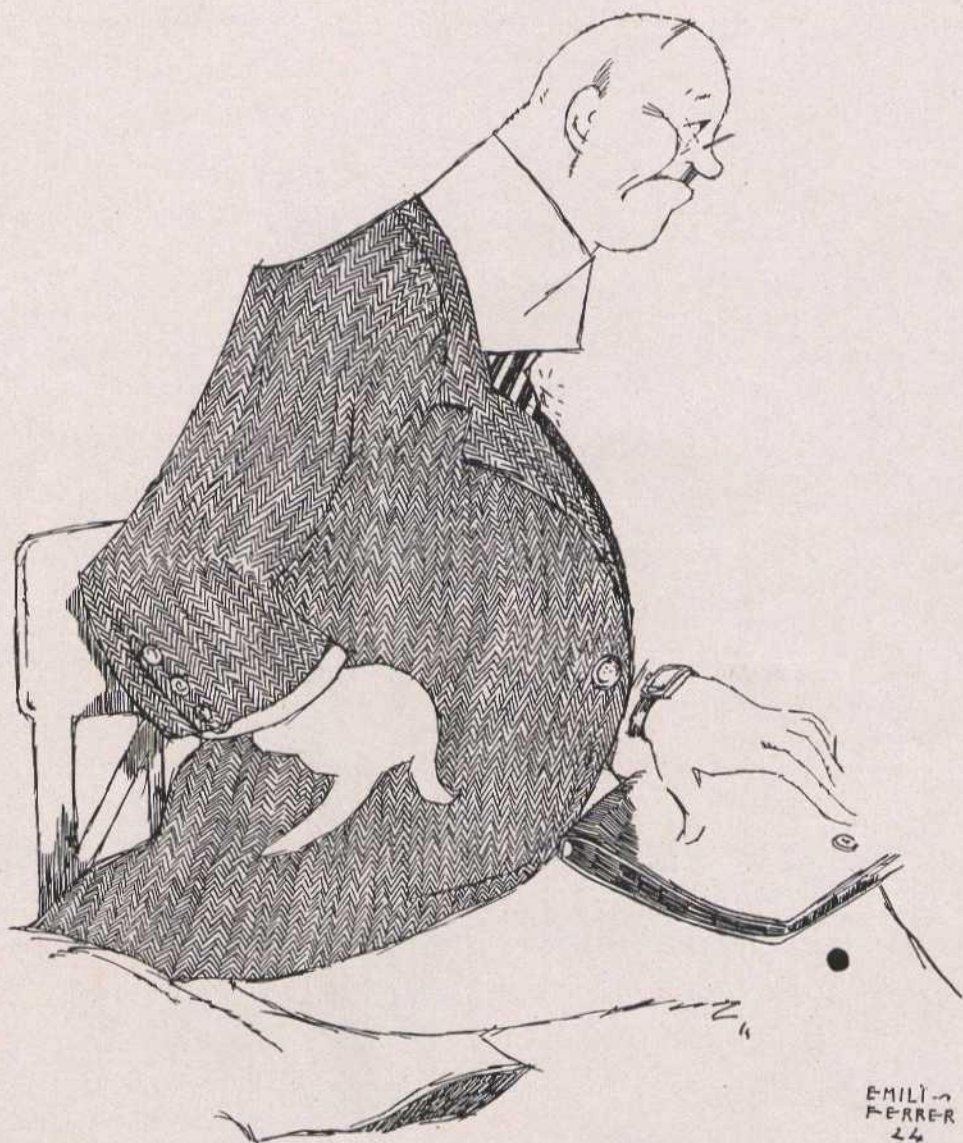
La Roser restà sorpresa. ¿«L'Arca de Noé», S. A.? Creient haver entès malament, intentà fer-se repetir la pregunta.

Davant de tanta ignorància, el desconegut dibuixà en sos llavis un lleuger somriure que tot seguit s'esborrà.

— Si, senyoreta — digué — «L'Arca de Noé», S. A. Sóc agent de l'importantíssima entitat constituïda a Nova York amb aquest títol. — I, donant un to confidencial a la seva veu, afegí: — Es tracta d'un assumpte que estic segur que l'ha d'interessar força i per tant convindria que la posés en antecedents. Si la senyoreta desitja...

El títol bíblic de la flamant societat nordamericana havia despertat des d'un principi la curiositat ingènua de la nostra solitària fadrina; demés, el to fi i cavallerós del desconegut infonia confiança; la Roser l'invità a entrar sense cap escrúpol.

— Passi, passi, senyor — i assenyalant-li una cadira del rebedor — Faci el favor de seure.

Seria tasca enujosa transcriure aquí tot el que l'agent de «L'Arca de Noè» digué a la Roser; el seu verb abundant, suggestiu, capciós, com el d'un agent experimentat de casa d'assegurances, de màquines d'escriure, o de qualsevol altre article, ens ompliria massa espai, inútilment. Ens limitarem, doncs, a fer un breu resum de la curiosa idea que havia inspirat la creació a Nova York de l'esmentada entitat i els transcendents fins que perseguia íntimament relacionats amb el començament i la fi del món. Heu's aquí el nostre resum:

«No hi ha dubte que el món camina vertiginosament cap a la seva fi; l'història calamitosa dels darrers anys ens ho fa preveure. Avui més que mai es pot dir que els set pecats capitals són senyors poderosos que dominen totes les ciutats de l'univers, i a tot arreu que el tren o el vapor ens porta, ens trobem amb una nova Sodoma, una nova Gomorra, més cínica i miserable que la dels llibres sagrats. Fins el bosc i la muntanya són contaminats per les emanacions de la podridura urbana; fins els vapors de la mar porten amb ells l'alenada impura. Mai com ara l'esperit havia sigut tan fredament calculador, tan grollera positivist, tan devorat per l'afany de riquesa i de plaer. Però qui dubta que dins d'aquest llac immens d'aigua negra i corrompuda un nombre — un nombre certament reduïdís-

sim — d'ànimes selectes lluita i es daleix per tal de poder alliberar-se? És imminent, imminentíssim, un sever càstig de magnitud universal. Guerres, terratrèmols, volcans, epidèmies, són clars indicis d'una latent cólera divina.»

«Antigament la terra no es trobava pas tan poblada com avui dia, i Noè, pacientment, pogué construir l'arca dins la qual es salvà amb els seus i amb una parella d'animals de totes les espècies. En l'actualitat, però, això no és possible; el nombre d'ànimes justes que mereixen salvar-se és molt més important; cal, doncs, una arca molt gran, enorme (aquí l'agent, per donar idea de magnitud, estengué els braços tant com pogué); una arca que posats al costat d'ella els tres vapors més grans del món — el «Titànic», el «Leviatan» i l'«Imperator» — semblin joguines.»

«Uns quants milionaris filantròpics, residents a Nova York, han volgut posar en pràctica la idea de construir una arca de dimensions necessàries, i s'han constituït en societat anònima, la qual ja avui compta amb oficines a totes les ciutats més populoses de la terra. Aquestes oficines s'informen secretament de la conducta espiritual i moral de la gent, i aquells individus que han sabut i pogut mantenir una puresa incorruptible són invitats a figurar en la subscripció oberta per la construcció de l'arca i, naturalment, per esser-hi encabits tan bon punt comenci el pròxim di-

luvi universal (diluvi que durarà, no com l'altre, quaranta dies i quaranta nits, si no el doble: vuitanta dies i vuitanta nits!) Les enormes despeses que portarà una empresa de tal magnitud i transcendència han obligat als senyors milionaris de Nova York — tots ells exposant llurs quantiosos capitals — a establir categories en l'arca; per tant, l'interior d'aquesta construcció portentosa serà dividit en deu classes o categories, semblant-se molt a la disposició d'un transatlàntic modern; hi hauran, doncs, departaments de primera, de segona, de tercera, de quarta, etc., introduint-s'hi totes les possibles comoditats.»

La Roser, que escoltava l'agent veritablement anorreada, tant per la seva daurada vèrbola com per l'enorme importància del que estava dient, tingué, no obstant, alé per preguntar amb veu imperceptible.

— ¿I a on es construirà aquesta nova arca de Noè?

— Al desert de Sahara — respongué ràpidament l'alemany. — ¿Quin altre lloc podria trobar-se al món més a propòsit?

— Està bé — murmurà ella, somniadora.

En arribar aquí l'agent obri aquella cartera, que la Roser havia pres per un mostuari, i treié d'ella un quadern de tickets; n'hi havia de deu colors diferents corresponents a les deu classes en que es dividiria l'arca.

— Potser la senyoreta voldria inscriure's en la vuitena classe... — digué, ja disposant-se a despendre un paperet color de rosa.

— I és molt car? — preguntà la Roser tímida-ment, encara enlluernada.

L'alemany somrigué amb un pronunciat desdeny, tot pensant la reduïda quantitat que anava a dir.

— Deu pessetes mensuals.

No obstant, la Roser resta pensívola.

— I la novena classe? — inquirí al cap de poc.

Aquí el somriure desdenyós de l'agent es féu més pronunciat encara.

— No em sembla bé que la senyoreta s'inscrigui a la darrera classe — digué tot seriós.

— Darrera? Doncs no diu que n'hi han deu?

L'alemany, adoptant un to suficient, quasi bé pedant, s'explicà:

— Senyoreta, per acord dels senyors directors de «L'Arca de Noè», S. A., de Nova York, la desena classe serà repartida entre els humils que no disposen ni tan sols de la quantitat més exígua per poder-se inscriure's; també entre la pobre gent que es vesteix de parracs, que no té més llit que un banc de pedra ni més aliment que aquell tros de pa dur que les persones caritatives vulguin donar-li, es troben criatures dignes de salvació. «L'Arca de Noè» ha tingut molt en compte aquest punt en la seva transcen-

dental escomesa, sols inspirada en un pur designi.

L'expressió solemne i severa de l'estranger féu murmurar a la Roser feblement: — «Molt bé», «Molt bé.» — Després, com proposés aconsellar-se de les persones que coneixia de més criteri abans de fer aquell pas, l'alemany exclamà com ofès i intentant aixecar-se:

— Potser la senyoreta desconfia...

— O no, res d'això — s'apressà ella a respondre, al mateix temps que el retenia a la cadira.

Aleshores l'agent digué que per inscriure's a «L'Arca de Noè» era condició indispensable servir una absoluta reserva, perquè si es llençava als quatre vents la notícia de que s'havia constituït una entitat de tal naturalesa, tothom es creuria amb el grau d'integritat moral suficient per ésser admès, i el que succeiria al cap de vall, és que la formosa escomesa no podria desenrotllar-se lliurement i «L'Arca de Noè» hauria de dissoldre's.

— ¿Però ni tan sols podria consultar al meu confessor?

L'alemany vacilla abans de respondre.

— Ni tan sols al seu confessor — digué a la fi. De sobte preguntà:

— Com se diu?

— Mossèn Ramon Jordà.

L'agent consultà un voluminós quadern que portava a la «serviette.»

— No; aquest nom no el tinc apuntat encara. No obstant quan rebí ordre dels meus superiors, ja aniré jo mateix a inscriure'l. Mentrestant prego a la senyoreta el secret... millor dit, la reserva. Del contrari ens veuríem en la trista necessitat d'haver d'expulsar-la.

La Roser es subscrigué, doncs, a la vuitena classe i, a canvi de deu pessetes, rebé un paperet color de rosa en el que sols es llegia sota un modest gravat que representava l'Arca de Noè surant sobre les aigües: «L'Arca de Noè», S. A.: Nova York. 8.ª classe.

Abans d'acomiarar-se, l'estranger digué que trobant-se la societat encara escassa de personal acondicionat, ell mateix vindria a cobrar els rebuts.

Durant tota la tarda i bona part del vespre la Roser no pensà en altra cosa que en aquell magnífic projecte dels milionaris nordamericans, que semblava més aviat un conte de «Les mil i una nits.» De vegades una vaga temença d'haver estat víctima d'un engany la posava inquieta, però aviat la simpatia que havia sabut inspirar-li l'agent la feia rebutjar tota idea en aquest sentit.

— S'expressava bé; — es deia — semblava un home distingit. El català el parlava perfectament; llàstima que se li notés una mica d'accent;

del contrari ningú li coneixeria que fos estranger. — Després, parlant-se en veu alta en l'obscuritat de l'alcova es preguntà: — ¿Roser, t'hauria agradat casar-te amb un alemany? — I els seus pensaments continuaren voltant entorn a aquesta idea fins que es quedà dormida.

A l'endemà el despertar de la Roser fou molt agradable per tal com la realitat no era cap decepció i l'escena de la vetlla, perllongada en els seus somnis, era efectiva. També durant tot aquell dia la solitària fadrina sabé poblar el seu pis penombrós de clares imatges creades per la seva fantasia. Si li hagués estat possible, al caure la tarda hauria cuitat d'anar a l'església i de parlar amb el seu confessor sobre la moderna arca que anava a construir-se. Però, recordant el compromís de servir el secret, la Roser es prometé ésser fidel a la paraula.

Dins d'una calaixera trobà una història sagrada de quan ella anava a estudi; amb un interès tot novell, cercà les làmines que representaven la vida de Noè: Noè construint l'arca; Les primeres inundacions i els homes (Déu els perdoni!) ofegant-se tràgicament, agafats a les branques més altes dels arbres; l'arca surant solitària per una mar negra, sense horitzons, sota un cel colèric amb llamps en zig-zag; Noè llençant una coloma per una finestra; la coloma portant un ramet d'olivera al bec; Noè i els seus donant gràcies a Déu, mentre les parelles de bèsties de tota espècie s'internaven mansament pels bells paisatges de la terra, encara tota humida, boirosa, però assolellada i plena de perfums.

Passaren dies, i aquestes làmines, en compte de perdre interès per la Roser, anaven augmentant-lo; ella observava tots els detalls i fins n'imaginava de nous; la seva fantasia perllongava les imatges i reconstruïa tota la visió de la història bíblica. En les converses que sostenia amb les seves poques amistats, un bon observador hauria pogut remarcar la seva tendència d'algun temps ençà a evocar la figura de Noè. També al seu confessor solia parlar-l'hi sovint, i un dia, en expressar-li el seu temor de que potser aviat tornaria a esdevenir-se un diluvi universal, el Pare exclamà:

— Igual penso jo, filla meva, i cal que tots ens comportem en els nostres actes segons el dictat de la nostra consciència, a fi de que l'hora del càstig no ens agafi desprevinguts.

La Roser creí remarcar cert to de misteri en les paraules del confessor i sentí una gran alegria interior tot pensant que l'alemany ja l'havia visitat i que el sant home també podria salvar-se. No obstant, sabé retenir les ganes que li venien de parlar.

El primer dia del mes següent, l'agent de «L'Arca de Noè» es presentà a cobrar el rebut, tal com havia dit. La Roser, que des de que s'havia llevat portava a sobre les deu pessetes, pagà al punt, rebent, a canvi, un nou paperet color de rosa; la fadrina desitjava encara fer a l'estranger noves preguntes: si ja havia parlat al confessor, si les quotes tenien un terme fixe, si l'honorable president d'aquella entitat americana havia rebut, com Noè, algun avis diví... però

l'alemany semblava portar molta pressa i a penes pogué canviar dues paraules. La Roser, però, resta satisfeta, tot fent-se aquesta observació:

— Un home que portés idea d'enganyar-me no tindria la gosadia de presentar-se a casa meva al cap d'un mes.

Transcorregué el temps; la Roser no deixava de pagar cap rebut. L'alemany sempre venia amb presses i a penes si atenia el que la nostra fadrina li preguntava; ¡havia de cobrar tants i tants rebuts...! — No obstant, mai no li mancava una frase galant i alhora correcta que en els dies solitaris i obscurs de la Roser quedava brillant com una espurna.

A poc a poc la figura de l'agent anà adquirint importància en els somnis de la fadrina. Per tal de veure l'alemany més sovint, li proposà en certa ocasió que passés a cobrar els dissabtes; d'aquesta manera li seria menys sensible despendre's de la quota, la qual, si bé reduïda, no deixava de tenir importància en els seus modestos mitjans de vida. L'estranger féu un gest de contrarietat, però, vençut pel to ingenu de la Roser, respongué que veuria de complir el seu desig.

Al pròxim dissabte l'alemany es presentà a cobrar la quantitat de la setmana corresponent i la quota mensual, i des d'aleshores aquestes vigílies del diumenge tingueren per la Roser l'atractiu d'altre temps. Tan bon punt es llevava, es posava a guaitar darrera la persiana, esperant ansiosa la visita de l'agent. — Estic enamorada — murmurava entre llavis, sentint que els ulls se li humitejaven. Quan sonava el timbre, son cor

glatia fortament, la color li pujava a les galtes i un sentiment de covardia la dominava abans d'obrir la porta. Tot seguit reaccionava i una sobtada gosadia donava una lleugera animació a la seva cara, que els anys començaven a marcir.

— I escolti, senyor, — preguntà la Roser a l'agent cert dissabte que s'havia posat una flor al pit — ¿vostè també està subscrit a «L'Arca de Noè»?

Amb un to seriós, sense deixar d'ésser afable, respongué l'altre: — Tots els empleats de la societat som seleccionats i subjectes a una severa disciplina i, per tant, tenim dret a ésser-hi inclosos.

— I... a quina classe? — preguntà ella, radiant.

— Justament, senyoreta... a la mateixa que vostè, a la vuitena — digué somrient l'alemany mentre prenia el diner i allargava un fragment — sols un fragment — del preciós paperet color de rosa.

D'ara endavant en els somnis feèrics de la Roser es precisà clarament la silueta d'un heroi; aquest heroi era l'agent de «L'Arca de Noè», S. A., de Nova York, el senyor Blumenthal. La melangiosa fadrina el veia assegut a vora d'ella dins de l'arca, al departament de vuitena classe. Per una finestreta rodona — talment una finestra de cabina de transatlàntic — es distingia una mar grisa, inquieta sota una pluja incessant. El cel

semblava de plom, i una claror sinistra illuminava l'horitzó. A l'interior de l'arca, els companys de *vialge* — totes aquelles ànimes més pures que havien pagat com ella deu pessetes al mes — es dedicaven a innocents passatemps, i llurs converses discretes expandien per l'aire de l'espaiós departament un suau bronzir d'abelles. L'arca surava sobre les aigües dolçament, sense sotregades, sense cap moviment perceptible que predisposés al mareig. La Roser i el senyor Blumenthal, sempre junts i esguardant-se als ulls amorosament, apuntaven en un petit quadern els dies transcorreguts per tal de no perdre el compte. Tots dos sentien que el cor s'els inundava de tendresa sols pensant en la pròxima visió de la terra ja purificada per les aigües del cel i en la qual, ells — la Roser i el senyor Blumenthal — construïren la morada, escollint la vall més verda i flairosa, més sonora d'ocells i de rierols.

Quan sortiria l'aurora del dia vuitanta u, l'honorable president d'aquell comitè de bondadosos milionaris de Nova York, com Noé, obriria una finestreta i posaria en llibertat una coloma per tal d'assolir algun indici de l'estat de la terra. La coloma tornaria al cap de poc portant al bec un ram d'olivera. Aleshores, de tots els cors inundats per l'alegria i per la tendresa, brollaria un càntic donant gràcies a Déu i remerciant la seva bondat infinita. I... ¿on aniria a aturar-se l'ar-

ca? a quin país? qui sap? Tal vegada sobre l'immensa vall sembrada de turonets grisos, herbosos, que ella, un dematí de Pasqua, havia contemplat meravellada des de dalt de la muntanya de Montserrat...

Aquestes dolces fantasies feien plorar d'emoció a la Roser. De vegades, i en despertar a la realitat silenciosa i obscura que la voltava, murmurava: — Que en sóc de badoca! — com avergonyida de si mateixa; però l'imaginació era rebel al sec criteri de la raó, i de nou, amb l'ajut del cor emocionat, s'abandonava a deliciosos somnis.

En algunes ocasions, per exemple, quan plovia tres dies seguits, la Roser sentia certa inquietud. Temia que hagués arribat ja l'hora del càstig, i ella, que no havia deixat de pagar ni tan sols un rebut, restés oblidada per aquells grans senyors de Nova York. Però quan es dispersaven els núvols i novament tornava a sortir el sol, la Roser s'asserrenava i somreïa confiada. — No; no m'han oblidat — murmurava.

Un dissabte el senyor Blumenthal retardà molt; tocaren les sis, les set, les vuit del vespre i encara no havia vingut. La Roser es sentia neguitosa i a cada moment sortia al balcó amb l'esperança de veure'l. Feia una lluna clara i el carrer era il·luminat talment com si fos de dia. No hi passava ningú. De sobte sonà el timbre; la Roser s'apressà per obrir: era ell, l'agent. El

senyor Blumenthal venia agitat, descompost, una extrema nerviositat el dominava. La nostra amiga hauria volgut preguntar-li la causa de la seva preocupació, però l'home, tot cuitós, prengué les monedes, estengué el paperet color de rosa i sense dir una frase amable, una frase galant, fugí escales avall com ànima que s'emportés el dimoni. Molt estranyada d'aquella conducta, la Roser sortí al balcó novament. ¿Per on anava l'alemany que no el veia? ¿Era aquell que caminava de pressa per sota els balcons? De prompte un xiulet agut, estrident; de l'ombra espessa es despregueren els cossos obscurs d'uns guàrdies de seguretat que començaren a córrer darrera d'un home que fugia. Els balcons s'ompliren de curiosos. Comentaris en veu alta creuaren l'espai estret del carrer. Què passava?

Dominada per un pressentiment sinistre, la Roser prengué la clau de casa i baixà tota pressosa al carrer. Quan fou al portal va veure un grup de policies que portava un home amb les mans lligades. Aquest home era... el senyor Blumenthal; havia perdut el barret; sols duia un fragment de còrбата; de sos llavis sortien unes paraules colèriques pronunciades en llengua estranya. En veure la Roser, féu un nou esforç per fugir; els braços dels policies caigueren sobre ell com martells i, en mig de la lluita, un grapat de monedes de plata caigueren per terra, brillant a la llum de la lluna com cuquets fosforescents.

Un policia, al mateix temps que li donava un fort cop de puny, cridà amb veu de tro:

— ¿Oí que aqueixes monedes eren per construir la nova Arca de Noè?

Un altre policia que anava davant i que semblava de més categoria, afegí:

— ¿De manera que volies anegar-nos a tots amb un altre diluvi universal? Doncs té! — I li etzibà una terrible bufetada.

La Roser cregué que la lluna queia del cel i que tot fent una flamarada s'apagava expandint la tenebra sobre el món. No veia. No distingia res. S'atansava al portal de casa seva, desitjosa de pujar al pis, de tancar-se a dintre, de veure-s'hi sola, de deixar-se morir.

Minuts després seia a la sala del seu piset soli-

tari i obscur; romaníà immòbil a un extrem del sofà, com atordida; semblava que li haguessin arrencat el cor. En aquell moment la claror pàl·lida de la lluna produïa una lleu fosforescència dins l'habitació, deixant distingir dos retrats ampliats al carbó, penjats a l'embà fronterer. Aquests retrats eren dels pares de la Roser; tots dos llençaven sobre la seva filla un esguard sever i dur, dur com la mà poc experta que els havia dibuixat.

Pel balcó obert s'oïen dues veus clares; deien així:

— Jo trobo deliciós que aquest home cobrés

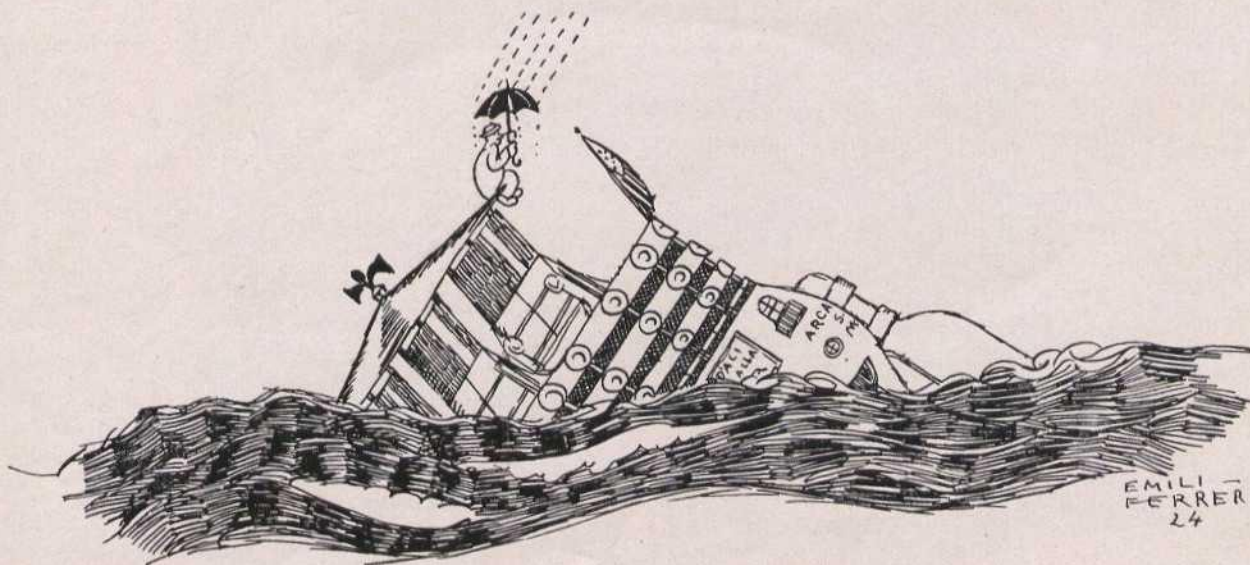
rebut per construir una nova Arca de Noè. En comptes de tancar-lo a la presó, ¿sabeu el què faria? Doncs felicitar-lo pel seu enginy.

— I jo també. Al cap i la fi posava en pràctica una obra convenient: espavilar els ximpls.

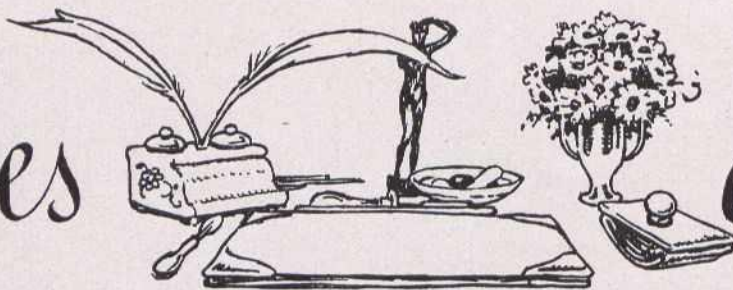
I tots dos alhora:

— Jí, jí, jí!

Era massa cruel; la Roser no volgué sentir més; s'aixecà del sofà, tancà els vidres del balcó silenciosament i amb un pas vacil·lant, com una ombra, desaparegué en les habitacions interiors del seu pis solitari i obscur.

Lletres de Nuri

OH, quin tip de riure t'hauries fet, Elvira, si arribes a venir amb mi! Sàpigues que el papà no sé per quin extraordinari caprici m'ha dut amb ell a veure el nou edifici de... (1). Sembla que m'ha volgut *tapar*. Què vol dir *tapar*? *Tapar* en aquest cas vol dir alguna cosa com *epater*; un mot que jo no sabia i que tu probablement no hauràs après llegint els llibres catalans que t'envio i que encara no m'has agraït.

Es tracta d'un edifici important on els homes perden el temps i els diners amb la mateixa facilitat. El dia i l'hora que el papà va triar per dur-m'hi no hi havia joc; hi havia només una tombola a benefici de les víctimes d'uns aiguats molt forts que hi ha hagut cap a la banda del Llobregat. No cal dir que era ple de dames majestuoses i de noies vincladisses i de jovincels amables.

No vull parlar-te d'elles ni d'ells, sinó de la casa. Tot ho trobo bé (te n'estranyes? Per l'amor de Déu, no em diguis tu també que sóc crític; massa que m'ho diuen els d'aquí). Tot ho trobo bé — repeteixo — llevat d'un detall esgarriós. L'edifici de dalt a baix és ple d'escopidores. Si, si; ple. N'hi ha de no sé quantes formes i totes posades en lloc d'honor, com si fossin objectes d'art. A cada replà de l'escala, que és de marbre i fa molt goig, un atuell (fins

(1) Nuri en la seva lletra, que no fem sinó transcriure, ha posat en aquest lloc el nom d'una societat recreativa de Barcelona. Hem cregut del cas suprimir-lo, no sols per discreció, sinó per llevar a les opinions de Nuri tot regust de concretesa. De passada, hem d'advertir als lectors que han tingut la bondat de comunicar-nos alguna objecció, que el fet de publicar aquestes lletres — providencialment caigudes a les nostres mans — no pressuposa una conformitat absoluta amb llur punt de vista. Nuri és molt jove, ha fet la seva educació a l'estranger; és natural que sovint s'equivoqui i que a estones exageri. Malgrat aquests defectes — potser a causa d'ells, — trobem interessant i fins tònic el pessigolleig de les lletres de Nuri. (Nota de la Direcció).

el nom em costa d'escriure), i no un atuell qualsevol, sinó un atuell de porcellana elevat sobre una tija de metall, perquè no et calgui ni tan sols inclinar-te per veure'l i informar-te ben bé de la seva destinació horrible.

— ¿Papà — li vaig dir en un rampell de mal humor — això és un casino de senyors o el despatx d'un dentista?

— Per què ho dius? — em va demanar tot sorprès.

Li vaig explicar que aquella abundor d'atuellis escampats per tot l'edifici em semblava absolutament inoportuna.

— Els fumadors els necessiten... — va fer per tota resposta.

— Oh, papà — vaig respondre amb una gosàdia que em va sobtar a mi mateixa — si totes les coses que poden necessitar els fumadors fossin col·locades amb ostentació a la vista del públic...

— Això és veritat — va rondinar el papà, que probablement s'havia desinteressat de la conversa i pensava en una altra cosa. Si no, és probable que m'hauria demanat si era jo qui havia retirat del seu despatx i del menjador un parell d'exemplars d'aquest famós atuell.

A casa dels nostres oncles i de les nostres ties n'hi ha unes quantes dotzenes. El que menys entenc és la coqueteria amb què els col·loquen. ¡Si almenys els desessin en algun indret retirat i poc visible!...

Però, deixem aquest tema. La sola cosa eficaç fóra anar de casa en casa retirant atuellis i això no em veig amb cor de fer-ho.

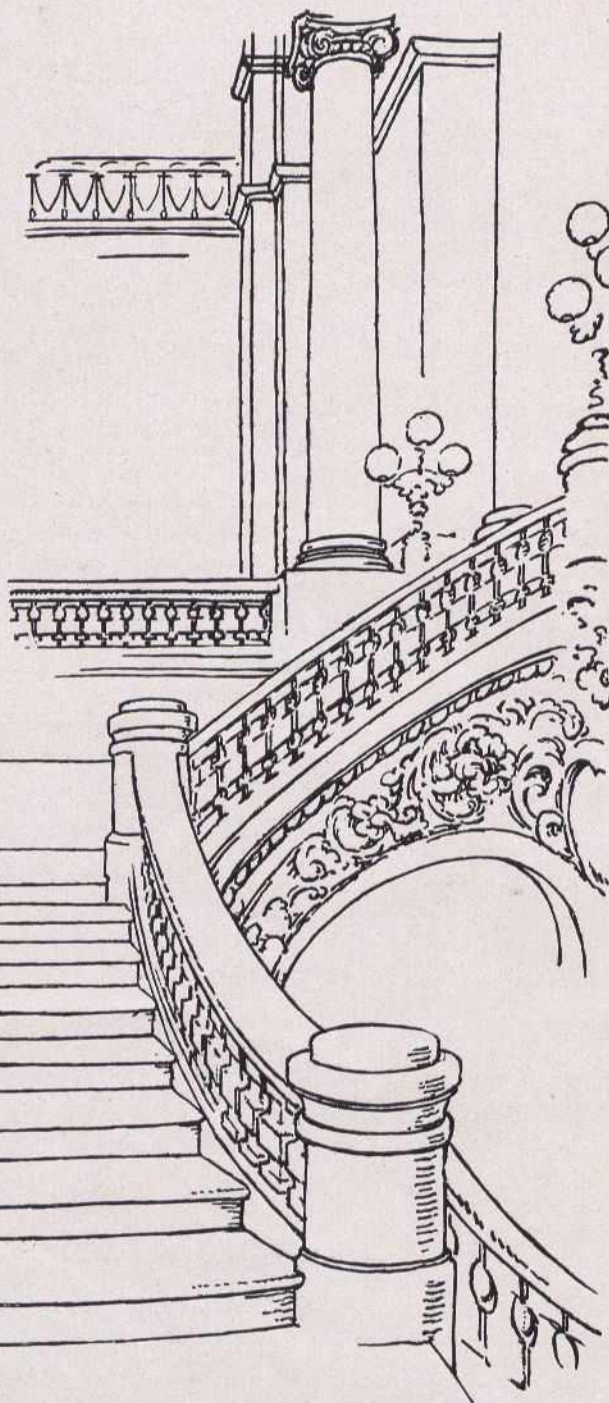
He assistit a l'enterrament d'En Guimerà, de la sola manera que s'hi podia assistir: barrejant-me amb la multitud i caminant Rambla avall. ¡Quina cosa tan commovedora! Allí no hi havien estaments ni jerarquies. Tots no eren sinó catalans.

Cosa que, fet i fet, i a pesar de les escopidores, no és gens desagradable, t'ho juro.

Som i serem...

Psit! *Verboten!* No t'oblida,

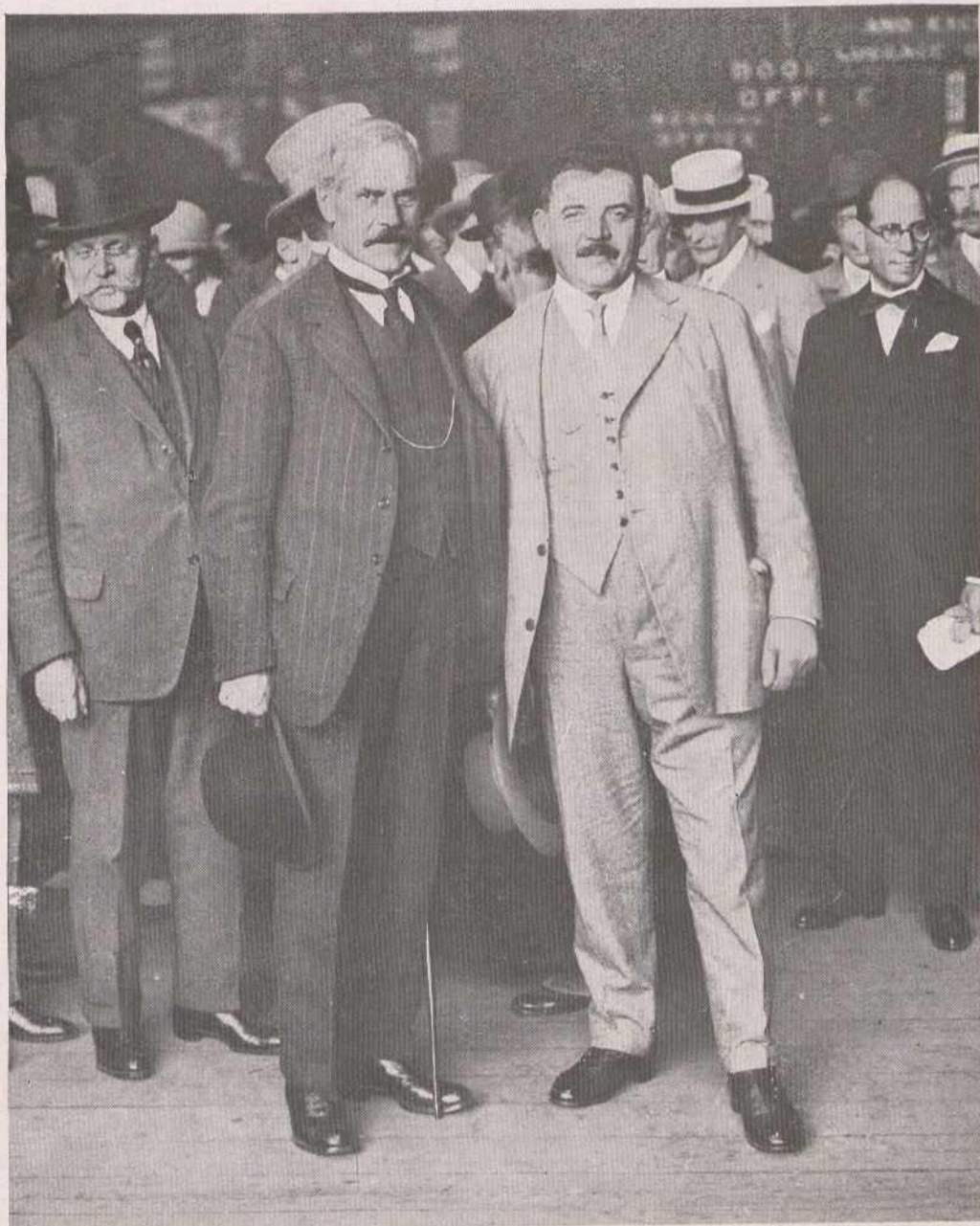
NURI.

Juneda

A LONDRES

Monsieur Herriot, que és el del vestit clar—potser massa clar,— arriba a la Victòria Station. Mister Mac Donald, al seu costat, acaba de donar-li la benvinguda

El President del Consell de Ministres francès i el primer ministre britànic que, com tothom sap, són els representants de la inclinació a l'esquerra realitzada adés pels dos grans països, van a tractar d'indagar el problema de les reparacions i els seus derivats. Les darreres notícies ens asseguren que la Conferència de Londres no augmentarà inútilment el nombre de les reunions internacionals que han volgut pacificar Europa

A PARÍS

El Príncep de Galles és rebut amb cordial simpatia

Després de complir diversos actes oficials, és assenyalada la presència del Príncep de Galles a le Touquet, platja de moda a la costa Atlàntica. Hom diu que el jove Príncep vol reverdir els llores mundans del seu avi, aleshores que encara no era Eduard VII... Això no fa sinó crear una nova garantia per a l'estabilitat de les relacions franco-britàniques

França i Anglaterra
Dues visites significatives

Francesc d'A. Galí

PER RAFEL BENET

HAN passat molts anys des que sortírem de l'escola particular d'En Galí, però recordem amb joia els temps passats en aquell Cenacle, en aquella hora que encara no havien arribat de ple a la nostra terra les inquietuds estètiques ultranceres.

En l'Escola d'Art d'En Galí, entre el 1908 al 1912, es trobaven aplegats un nucli de xicots que avui ocupen llocs preeminents dintre la nova generació d'artistes. Recordem alguns noms: Esteve Monegal, aleshores pintor, avui escultor; Francesc Vayreda, Josep Aragay, Ignasi Mallol, Manuel Humbert, Jaume Mercader, Joan Mirambell, Antoni Puig-Gairalt, Josep Armengol, Nicolau Rubio, Marian A. Espinal, Cèsar Martinell, Ramon Raventós, etc., etc. Tota una plèiade entusiasta de gent prometedora i amb grans ambicions. La figura d'En Galí posava més audàcia i més consistència als nostres somnis. En Galí era, abans que tot, un mestre, que per dir-ho d'una manera o altra, es treia de les entranyes el que a nosaltres ens mancava.

Per damunt de tota altra cosa l'Escola, era un cenacle, un lloc on es jugava l'ironia gairebé sempre humanament, on es dialogava amb emoció de les coses de la naturalesa (de les nostres anades periòdiques al Montseny, muntanya que En Galí i nosaltres estimàvem aleshores i de la qual el mestre ens en donava explicacions estilístiques molt esmolades); de la vida dels grans artistes, de llurs ambicions i de les opinions estètiques que professaven. La conversa, sempre apassionada, era inefable quan parlàvem de música. El dia abans, ben segur, havíem assistit, gairebé col·lectivament, a un concert notable i havíem portat la nostra passió als bancs del públic del Palau de la Música Catalana: els nostres aplaudiments a la Wanda Landowska, per exemple, prenien una qualitat apoteòsica; aquesta dama polonesa, a la qual acompanyàvem amb les nostres aclamacions fins a la portella del cotxe, tenia la gentilesa de repartir-nos els clavells de Niça del ramell que li havien ofert uns admiradors. La gent, que sempre era la mateixa que aleshores anava als concerts, ja ens coneixia i de mica en mica anava assabentant-se que erem els de «can Galí».

Els dissabtes de can Galí són inoblidables: dissabtes, després del treball, dedicats a la música. Pel piano de can Galí hi havien passat homes eminents i altres que ara ho són. En Blai Net era d'aquests darrers, el que amb més constància prenia part a les nostres sessions. L'arquitecte Antoni Puig-Gairalt, aleshores estudiant, era un delicat pianista — aquesta qualitat ha excel·lit en ell amb el temps — que en les nostres sessions musicals omplia moltes vegades tot el programa. Llavors aprenguérem d'estimar a Bach per damunt de tot altre músic, aprenguérem d'esponjar-nos amb la grandesa humana de

Beethoven i sapiguérem eternir-nos amb Schumann. Però sabérem també odiar Chopin pel seu romanticisme de saló.

Des d'aleshores ha plogut molt, els meus gustos musicals han variat en el sentit de posar la profunditat de Beethoven per damunt de tota; altra música, però perdura encara en mi l'odi a Chopin com una herència de l'antic cenacle.

La literatura i la filosofia també resistien els nostres comentaris. En Monegal, home in-

El pintor Francesc d'A. Galí

quiet, duia als nostres diàlegs els fruits de les seves lectures.

Tot aquest joc de l'esperit era ponderat per l'esport, una mica rudimentari, és cert, car de vegades la sala de pintura es convertia en camp de futbol i la pilota era, manta vegada, un manyoc de papers. En Galí, el mestre, que era abans un amic, jugava amb nosaltres. Cal dir que, malgrat aquestes franqueses amb el mestre, aquest sabia, les poques vegades que convingué, restaurar la disciplina. Una disciplina viva i eficient, que era «la disciplina de can Galí». Això segurament farà escriure els mestres tites i els badoes que tenen un concepte hieràtic de l'autoritat.

Tota aquesta passió que posàrem en els jocs de l'esperit i en els altres, la posàvem també en la feina concreta del nostre ofici.

En Galí ens deixava en una gran llibertat. Ell, aleshores, feia temps havia sortit del pre-refaelisme per entrar en una mena de retorn als pintors espanyols del XVII segle. La disciplina dels valors era la nostra pedra de toc.

En aquell moment, llevat de Nonell i Canals, a Catalunya s'havia imposat una mena de lluminisme de cadmius grocs i vermellosos jugant

amb els violetes. Una mena d'impressionisme de cels empedreïts i de muntanyes, arbres i terres fosforescents. Veu's aquí l'enemic: aquest colorisme de lloc comú. Per això la gamma dels xicots de can Galí esdevenia cada vegada més obscura; alguns de nosaltres, per reacció contra la fosforescència ambient, acabàrem per suprimir gairebé el blanc de la paleta. Aleshores donàvem una pintura terriblement austera, però el joc intens en la recerca dels valors esdevenia difícilíssim: esdevenia lògica pura.

Altres aspectes de l'educació artística de can Galí era la preocupació de l'arabesc; de l'harmonia dels plens i dels buits i del lligament de totes les línies.

Podem dir, doncs, que En Galí ens educà en la lògica i en la passió.

En eixir de casa seva, tots fèrem moltes tombarelles per retrobar-nos, tombarelles que tots els escolars han de fer a l'eixir de l'escola, tant si aquesta és bona com si és dolenta. Nosaltres, però, havem conservat, com una herència inapreciable (cadascun pel seu camí) aquest sentit de la lògica i aquest instint apassionat. En Galí va saber despertar a dintre nostre la lògica i la passió, que hi dormien, de tal manera que sempre més hi romandran desvetllades.

Altres més que jo us podrien parlar de la feina d'En Francesc Galí en l'educació artística dels estudiants d'arquitecte i de l'obra magnífica de l'Escola dels Bells Oficis. No és escaient que parli d'aquestes bones feines del mestre Galí; podrien fer-ho molt millor alguns dels antics deixebles arquitectes, alguns dels deixebles de l'Escola de Bells Oficis. Solament direm que En Galí, darrera de l'ensenyament, s'ha sacrificat massa com a pintor: no podia gairebé pintar.

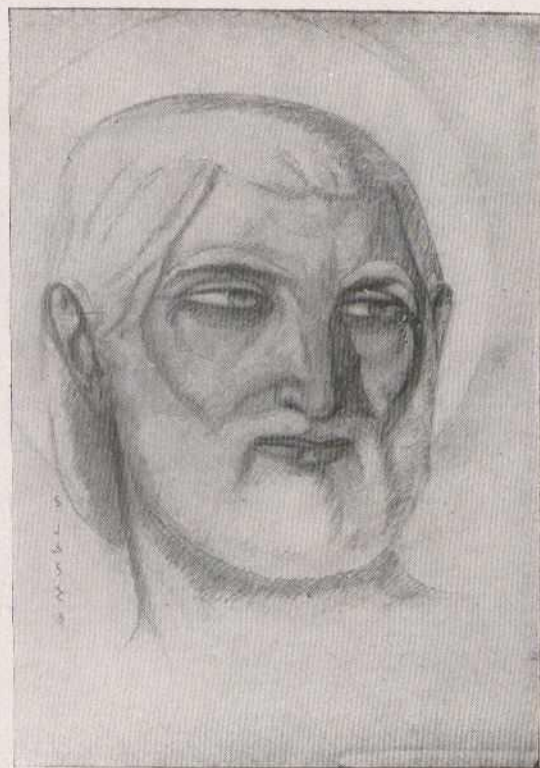
Actualment, per circumstàncies que no gosem anomenar providencials, En Galí podrà pintar de valent i recobrar per la seva obra de pintor els anys que ha donat gairebé sencers a les joventuts artístiques de la seva terra. En Galí, en aquests darrers temps, havia fet aparició en el nostre moviment pictòric amb aportacions bellíssimes, com la del tapís d'alta llisa exposat a les Galeries Laietanes; com l'aportació pictòrica del Concurs Plandiura, en el qual merescuè justa recompensa; com la de la decoració dels mobles del menjador d'En Lluís Guarro i altres col·laboracions al nostre moviment, purament pictòriques, plenes d'optimisme i originalitat.

Ara treballa en la decoració de la Seu Nova de Lleyda, els seus estudis i cartons estan avançant. Els murs de l'absis de la Seu neoclàssica es revestiran amb belles figures plenes de la robustesa arcaica dels grecs i de la gràcia cristiana.

A la fi En Galí ha trobat uns murs dignes del seu geni de decorador.

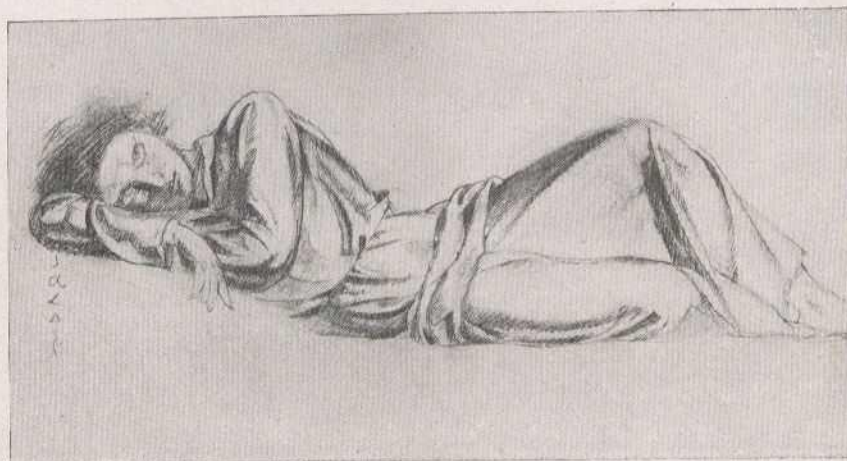

Els croquis de
Francesc Galí,
per al decorat
de l'absis de la
Seu nova de
Lleyda

(A sobre). Testa
d'àngel sonant el
clari

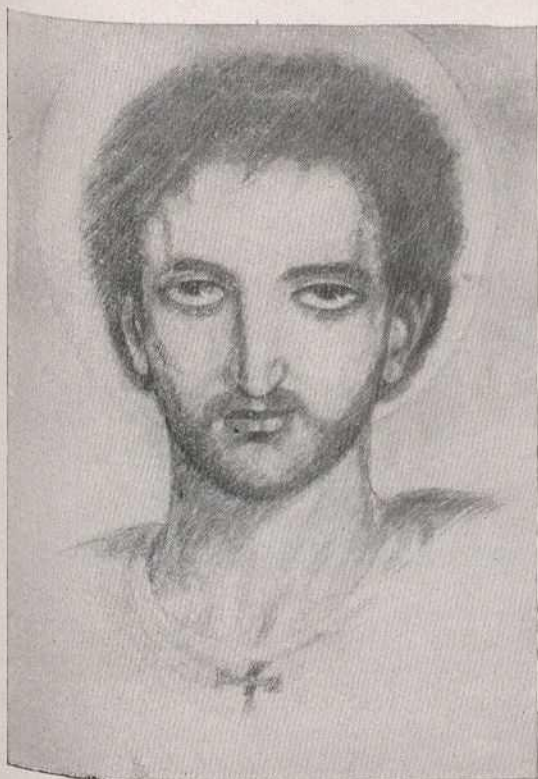
(A sota). El rostre
apassionat de Sant
Esteve, el primer
màrtir

(A sobre). El ve-
nerable cap de Sant
Josep

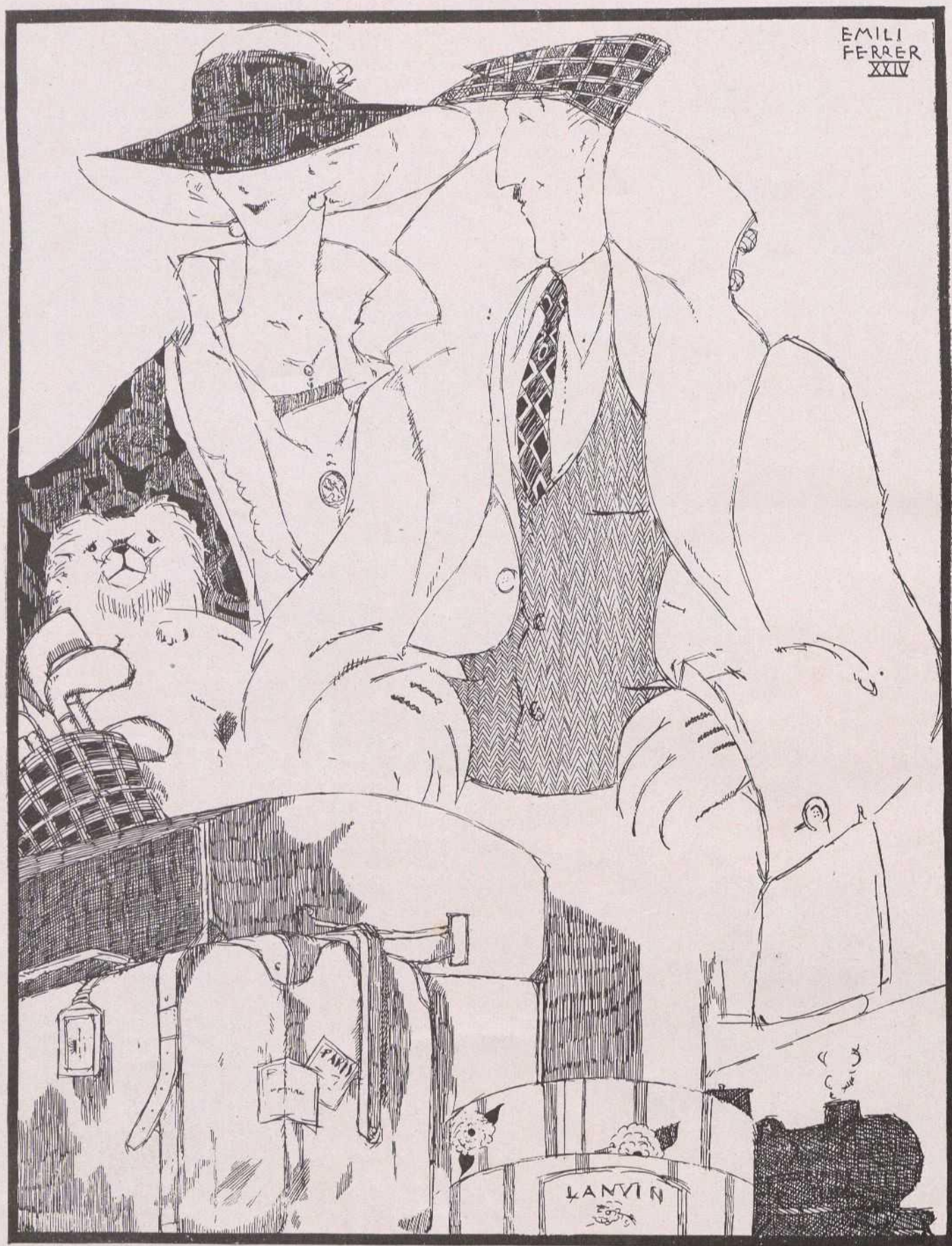
(A sota). La testa
d'un àngel que mig
acluca els ulls

Jacob, adormit en el son magnífic
en que obrirà l'escala del cel

L'expressiva finor d'aquests
dibuixos ens promet una ve-
ritable obra d'art, que ha
d'aconsolar-nos de l'onada
de lletjor i de banalitat que
ha envaït forces monuments
de la nostra època i ha tacat,
de més a més, algun de les
èpoques antigues

Agost! Si badem ja no tindrem manera de fer creure que anem a córrer mitja Europa

DOS POEMES D'ABRIL

PER MELCIOR FONT

I

*Aquesta primavera que ara ve,
sabrà només d'acolorí el roser
i d'argentar la veu de la cardina?
Al llavi fresc, damunt la galleta fina
la seva gràcia no vindrà a florir?*

*O, Magali,
s'oblidarà de tu, s'oblidarà de mi?*

*Aquesta primavera que s'en va
ha posat la flor blanca al maduixar,
i s'ha oblidat d'aquests ulls teus, donzella,
ella que encén l'esguard de cada estrella,
i daura l'arribada del matí...*

*O, Magali,
ja es va oblidant de tu, ja es va oblidant de mi.*

*Aquesta primavera que ara ha mort
tots els rosers te'ls ha deixat al cor,
tots els estels al fons de la mirada,
tots els ocells per saber dir-te amada,
totes les nits per fer-te defallir...*

*O, Magali,
no s'ha oblidat de tu, ni s'ha oblidat de mi!*

II

*Que durí tot el dia el rou frescant;
que no es gosi apagar l'última estrella;
que el rossinyol desperti sospirant
i s'obri com uns llavis la poncella
només perquè l'he somniada a ella.
Que jo devingui humil com ho és el bri
per sabè endevinà en la llum novella,
—que sembla nada sota el seu coixí—
si ella també m'ha somniat a mi.*

El firal de Viella, on periòdicament els aranesos compren i venen bestiar. En aquest indret la Mancomunitat havia celebrat algun concurs encaminat a millorar les races... El poble que veieu al fons és Betrén

(Fotografia de l'Arxíu Estereoscòpi de J. Ribera Llopis)

La Vall d'Aràn

és una contrada gerda, civilitzada, rica i pintoresca

No sabem ben bé per quina estranya associació d'idees, alguns periodistes han volgut, en aquests dies, establir un cert paral·lel entre les Hurdes, la trista contrada de l'interior de la península, on els homes i les coses semblen aturats en l'època prehistòrica, i la Vall d'Aràn, terra fronterera que sempre ha seguit el ritme de la civilització i sovint ha conegut les joies de la prosperitat.

Potser la vella dita: «ve de la Vall d'Aràn», amb que un temps es designava l'home badoç o curt de gambals, té la culpa que s'hagi infiltrat en alguns medis una idea errònia sobre les condicions d'aquesta contrada pirenenca i de la gent que hi habita.

Els aranesos són homes eixerits i que treuen partit de llur situació intermèdia. Gascons per la raça i pel llenguatge, parlen el català, el castellà i el francès amb remarcable facilitat.

Cert que la Vall d'Aràn és incomunicada amb la resta de Catalunya durant bona part de l'any i que àdhuc al pic de l'estiu el Port de la Bon-aigua no és un accés còmode ni perfecte; cert que el ferrocarril anomenat del Noguera Pallaresa no acaba mai d'arribar-hi, i que el túnel que ha d'obrir l'Estat per a donar entrada a una carretera

en forma que la neu no la colgui, és encara un projecte.

Però tot el que són obstacles a la banda nostra, són facilitats a la banda de França, on la serra deixa oberta la bretxa de Pont del Rei. És per França per on els funcionaris han d'anar a ocupar el seu lloc a la Vall, a les hores que el govern els hi destina; és per França per on cal proveir-la de blat quan n'hi fa falta; és per França per on hi arriba el correu, al pic de l'hivern...

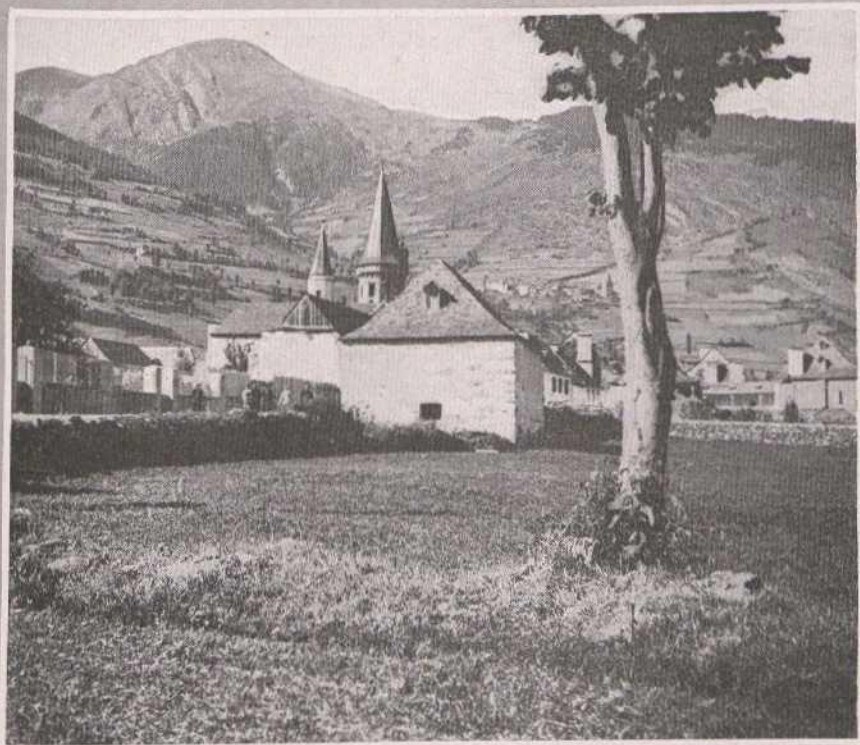
Situació paradoxal que feu pensar a En Miret i Sans, el benemèrit historiador, en un canvi possible entre Andorra i la Vall d'Aràn. La Vall, situada en el vessant atlàntic, gascona per la raça i per la llengua, passaria a França; Andorra, nostra per una i altra cosa, deixaria d'ésser un principat protegit per dos Estats. Aquesta suggestió, merament teòrica i molt escaient en boca d'un erudit, tingué la virtut d'ésser tan mal acollida a la banda d'ençà com a la banda d'allà del Pireneu.

La Vall, voltada per una serra que oscil·la entre els dos mil i els tres mil metres d'altitud, és una contrada de tipus completament alpí. Els boscos, els prats i les aigües, la mineria i el bestiar, fan la seva riquesa, que no és gens menyspreable.

Sobretot d'ençà que hom ha trobat la fórmula per transportar a gran distància l'energia elèctrica, l'abundor dels saltants d'aigua ha convertit la Vall en una comarca interessantíssima, on les cobejances industrials lluiten amb violència.

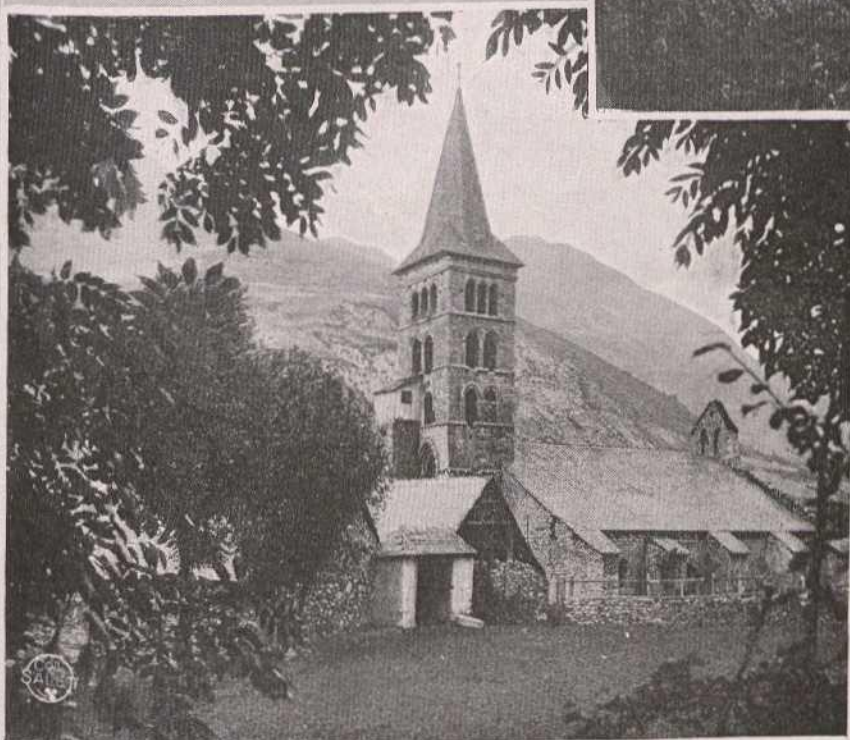
Els amics del paisatge temps ha que l'han descobert i que l'adoren. No han esperat pas que vinguessin els homes de negocis a ensenyar-los el camí. Els socis del Centre Excursionista de Catalunya han estat segurament els que millor han assaborit les seves bel·leses, adés anant-hi bonament per Bagneres de Luchon, adés passant-hi des de la comarca del Pallars, a través de la formidable muralla on els virtuoses de l'alpinisme poden exercitar-se en l'art difícil i perillós de «fer crestes».

Els nostres poetes — citem-ne dos: Mossèn Anton Navarro i En Joan M.ª Guasch — no han restat insensibles davant les gràcies de la Vall d'Aràn i en llurs versos fàcils ens han parlat sovint de les avetoses, dels pastors, dels ramats, de la neu dels cims, de l'aigua que en devalla, de les goges, dels faunes, de les fades... de tot un món amable i prestigiós que, mitjançant una mica d'imaginació i unes quantes hores de viatge, podrem certificar que existeix.

Vista parcial [de Viella, la capital de la Vall. Les seves cases no són palaus, però tampoc cabanes on cerqui aixopluc una gent primitiva i endarrerida com la que habita les Hurdes.

En aquest deliciós panorama d'aire pastoral podeu veure, a primer terme, la vila de Salardú, i, més endins, el poble de Gessa. El riu Garona i la carretera segueixen la Vall gairebé paral·lelament.

Aquest temple que veieu dins un marc de vegetació ufanosa, és l'església d'Arties. Té un bell campanar gòtic, coronat per una punxa que espera la neu sense temença.

(Fotografies de l'Arxiu Estereoscòpi de J. Ribera Llopis)

L'Il·lustre Desaparegut

PER LUIGI PIRANDELLO

L. BERTRAN I PIJOAN, TRAD.

I

ASSEGUT al llit, per tal que l'angina de pit no l'ofegués, reposant el cap, boca per'munt, sobre el tou dels coixins, l'honorable Constanci Ramberti mirava, a través de la inflorescència de les seves parpelles mig closes, el raig de sol que, des de la finestra, s'estenia per les seves cames, i daurava la borra d'una manta grisa amb quadrats negres.

Es veia morir: el seu mal no tenia remei, ho sabia. Es replegava sobre si, es prohibia, ell mateix, d'estendre el seu esguard per la cambra més enllà del volt del seu llit. No ho feia pas per a recollir-se davant la perspectiva de la seva fi imminent, ho feia de por que, per mica que eixamplés el seu horitzó, la vista dels objectes del voltant li recordessin i li fessin enyorar els lligams que encara podia tenir amb la vida, i que la mort, d'un moment a l'altre, anava a rompre.

Arronçat, arraulit en aquests estrets contorns, es sentia com a més segur, més a racer. I, submergint-se en la contemplació dels més minúsculs detalls, de l'energament fi de la seva manta, daurada pel sol, assaboria la lentitud dels minuts, de tots els minuts que encara li pertanyien, qui sap si per algunes hores, qui sap si per un dia, per dos dies, per tres dies... qui sap si per una setmana i tot — tirant llarg —. Però si un minut s'escorria tan lentament, ¿com s'ho faria per suportar fins a la fi aquesta interminable setmana?

Això no obstant, el seu cansanci no naixia de la lentitud que empraven els minuts a relliscar damunt la borra de la seva manta de llana: era la conseqüència dels esforços que es veia obligat a fer per prohibir-se de pensar.

En què hauria de poder pensar, aquesta hora? En la seva mort?... Ca!... ara se m'acut, ¡quina idea! ¿qué no podria intentar de representar-se ço que s'esdevindria *després*? Si, això era per ell un mitjà de retardar el no-res, de prolongar el seu sojorn ací baix, privat com era de tot conhort religiós.

Coratjosament, l'honorable Constanci Ramberti s'imaginà a si mateix després de la seva darrera hora, tal com els altres el veurien; tal com ell havia vist tants de morts: un cadàver rígid, sobre aquest mateix llit, els peus contrets en escarpins vernissats, cara de cera, glaçada, les mans de

pedra, i adhuc (per què, no?) elegant damunt el llit negre, en mig de tot de flors, que cobreixen llit i coixins.

Es posà com si hi fos, contragué els seus peus i s'els va contemplar. Sentí un pessigolleig al ventre; aixecà una mà i s'allisà els cabells; després s'acarona la barba rogenca, mig partida. Ell es digué a si mateix que, després de la seva mort, aquesta barba fóra pentinada, i que els cabells que li restaven foren disposats curosament damunt el seu crani, pel director del seu secretariat particular, el «cavaller» Spigula-Nonnis, el qual, d'ençà de molts dies i de moltes nits, el pobre home l'atenia amb la més afectuosa sollicitud, no deixant-lo un sol moment, migrant-se, al peu del llit, de no poder alleujar els seus sofriments.

I tanmateix el cavaller Spigula-Nonnis, sense donar-se'n compte, l'ajudava: l'ajudava a morir amb dignitat i filosofia. Potser, si hagués estat sol, s'hauria donat a gemegar, a plorar, a cridar de ràbia i de desesperança; però, amb el cavaller Spigula-Nonnis al peu del llit, que li deia «Excel·lència», no es recordava ni de sospirar; mirava dret davant seu, atent, amb un lleu mig somriure als llavis.

Si, la presència d'aquest home místic, llarg i miop, el retenia, i ben retingut, en escena amb un fil, per jugar-hi el seu paper fins a la fi. La fragilitat d'aquest fil exasperava a cada minut la seva angoixa i la seva terror intimes, car no es podia desentendre de sentir la vanitat, la inutilitat esgarriosa dels esforços que feia per aferrar-se al seu paper: esforços semblants als d'una bestiola que agonitza, de l'insecte caigut en l'aigua, que s'arrapa debades a un bri d'herba, a una miqueta de branca flotant... ¿Quantes vegades havia estat l'espectador cruel d'aquest drama? La vanitat de tot allò amb què havia omplert el buit de l'existència ara se li apareixia personificat en el cavaller Spigula-Nonnis. La seva autoritat, el seu prestigi, tantes de coses fades que se'n anaven d'ell, que ja no tenien valor, però que, així i tot, per damunt del xuclador que les anava a engolir, suraven totes soles, encara amb alguna consistència, com a fantasmes de somnis, aparences de vida que, durant un cert temps després de la seva mort, voleïarien entorn d'ell, entorn del seu llit, entorn del seu taüt...

Sí, el cavaller Spigula-Nonnis li faria la seva darrera endreça, l'abillaria, el pentinari amb afectuosa cura, no sense un xic de repugnància, però. Ell mateix, altrament, experimentava una gran repugnància en considerar que el seu cos fóra contemplat bo i nu per aquest home, que fóra manejat per les seves grosses mans ossudes. Però no tenia ningú més al seu costat: ni una mica així de parent, pròxim o llunyà. Anava a morir solitari, tal com sempre havia viscut; anava a morir solitari en aquesta deliciosa villa de Castel Gandolfo, que havia llogat amb la confiança que dos o tres mesos de repòs passats en la calma el tornarien a posar bé. Morir... ¡i tenia a penes quaranta cinc anys!

Moria estúpidament, per culpa seva; s'havia matat de feina; havia lluitat contra un ferós entestament que el féu a trossos. Havia vençut, però en l'hora que triomfava, la mort era ja en ell; la mort, la mort que, furtivament, havia poc a poc pres possessió del seu cos. Quan va anar a retre jurament al Rei, quan, amb una afectada resignació, però radiant de joia en son fur intern, va rebre les congratulacions dels seus col·legues i dels seus amics, la mort era ja en ell, i no ho sospitava. Un vespre, al cap de dos mesos, la mort li esgarapava el cor, el deixava boca obert, tombat el cap damunt la seva taula de ministre d'Obres públiques.

Tots els diaris d'oposició l'havien atacat violentament, quan va ésser nomenat, qualificant-ho «d'indigna injustícia del President del Consell». Però en publicar la nova de la seva mort «a la flor de la vida», era probable que li reconeixien els seus mèrits, el seu treball assidu en les comissions, la seva passió única, constant, per la vida pública que l'absorbia enterament; el zel que havia sempre posat a complir els seus deures de ministre... Oi tal! Hom pot concedir aquesta mena de consolacions als qui se'n van: i tant més quan l'amistat, la famosa protecció del President del Consell no li havien pogut deixar la joia almenys de morir ministre. Tot seguit després d'aquell atac, hom li havia donat entenent amb molta dolcesa que era oportú — entenguem-nos, només per la vostra salut, no per res més —, que li convenia d'abandonar la cartera.

Tot i que, ni per la premsa adicta al ministeri, la seva mort no fóra «un veritable dol nacio-

nal», almenys fóra, certament, per tota la premsa «un il·lustre desaparegut». Això sí, sense cap mena de dubte. Hom lamentaria la «existència malaguanyada» d'un home que, «certament, hauria pogut encara retre al país serveis eminents», etc., etc.

Tal vegada, tenint en compte la proximitat de Roma i el breu lapse de temps passat d'ençà de la seva sortida del ministeri, el President del Consell, els ministres, els seus ex-companys, els subsecretaris i bon nombre de diputats amics vindrien de Roma a saludar les seves despulles, ací, en aquesta cambra, que el batlle de la població, per donar-se llustre, hauria transformat, amb l'ajut del cavaller Spigula-Nonnis, en capella ardent, amb llorers a la caixa, plantes verdes, flors i canalobres. Se'ls imaginava entrant, barret en mà tots, el President del Consell davant, contemplant-lo un moment en silenci, consternats i pàl·lids, amb aquella mena de curiositat, continguda per una instintiva horror, que ell mateix havia sentit tants cops en presència d'un cadàver. Instant solemni, corprendor:

— «Pobre Ramberti!»

Després tots es retirarien a l'habitació del costat, mentre el tancarien al taüt, ja a punt.

Valdana, la seva vila nadiua; Valdana, que, d'ençà de quinze anys l'elegia per diputat; Valdana, per la qui ell tant havia fet, de segur que reclamaria les seves despulles; i el batlle de Valdana s'apressaria, amb dos o tres consellers municipals, a donar escorta al seu cos.

El seu cos... Però, ¿i la seva ànima?... Ah! la seva ànima, fugida del cos, envolada bella estona ha, i arribada qui sap a on...

L'honorable Constanci Ramberti arrugà les celles.

— Cavaller, un glop d'aigua, si us plau...

El cavaller Spigula-Nonnis es desplega tan llarg com és, sacudint l'ensopiment que l'havia envaït; li allarga un vas, li pregunta:

— Excel·lència, ¿com us trobeu?

L'honorable Constanci Ramberti beu dos glops, després, tornant el vas, té un pàl·lid somriure per al seu secretari, tanca els ulls, sospira:

— Així, així...

A on era? Ah! sí; anava a sortir cap a Valdana. El seu cos... sí, veïem atenguem-nos al cos. L'agafen pel cap i pels peus. A la caixa s'estenia ja un drap, xop d'una solució de sublimat a fi d'embolcallar el seu cos. Després venia el plomaire... Oh! ¿com es diu aquest atuell que bronz amb una llengua de foc tota blava?... Veu's aquí la placa de zinc per soldar a la caixa, la tapa per caragolar...

L'honorable Constanci Ramberti no es divertia romanent dins de la caixa: en sortia i contemplava el seu taüt, com un badoc qualsevol:

oh, el bell taüt de castanyer, en forma de lira, polit, vernissat, amb nances daurades. Ben segur que les exèquies i el transport a Valdana es farien a compte de l'Estat.

Heu's aquí la caixa ja aixecada; travessa les habitacions, baixa incòmodament les escales de la villa; travessa el jardí, seguida de tots els parlamentaris, cap nu, darrera del President del Consell. La caixa és introduïda en el cotxe de morts municipal, en mig de la curiositat temorega i respectuosa de tota la població, congregada per admirar un espectacle tan insòlit.

De bell nou, l'honorable Ramberti deixa col·locar el seu taüt en el cotxe de morts, i ell resta fora per mirar-se el propi carro funerari, escortat per una multitud que baixa a poc a poc del

— A on és, a on és?

A on vols que sigui, o el meu bon Robertelli? És allí, a la caixa. Cal que tothom hi passi. Però l'honorable Constanci Ramberti assistia a aquesta escena, com si no hagués estat realment a dins del taüt pesant, tan pesant, tanmateix, que els macers de l'alcaldia, d'uniforme i amb guants blancs, passaven penes i fatigues per carregar-se'l a les espatlles.

Veia... té, Tonni, el qual, el pobre!, no surt mai de casa sense que la seva dona, ferotjament gelosa, li compti els minuts: — era ben bé ell, neguitós; patia, es treia a cada moment el rellotge, deia pestes contra el retard d'una hora que havia tingut el tren: ben segur que la seva dona no el creuria de res. Pacència, o el meu pobre

Tonni, paciència! Tindràs una escena amb la teva dona, i després us reconciliareu. ¡Tu rai, que vius! Pensa que hom no va a l'altre món més que una sola i única vegada. És que voldries per al teu amic, que tants de favors t'ha aconseguit, un enterrament en quatre esgarrapades? Deixa que hom l'enterrí amb pompa i solemnitat... Veus? Mira el senyor Prefecte... ¡Pas, pas!

— Eh! també hi ha el coronel... I manoi! hom li feia honors militars. I tots els nois de les escoles, i quants de penons i senyeres de societats locals...

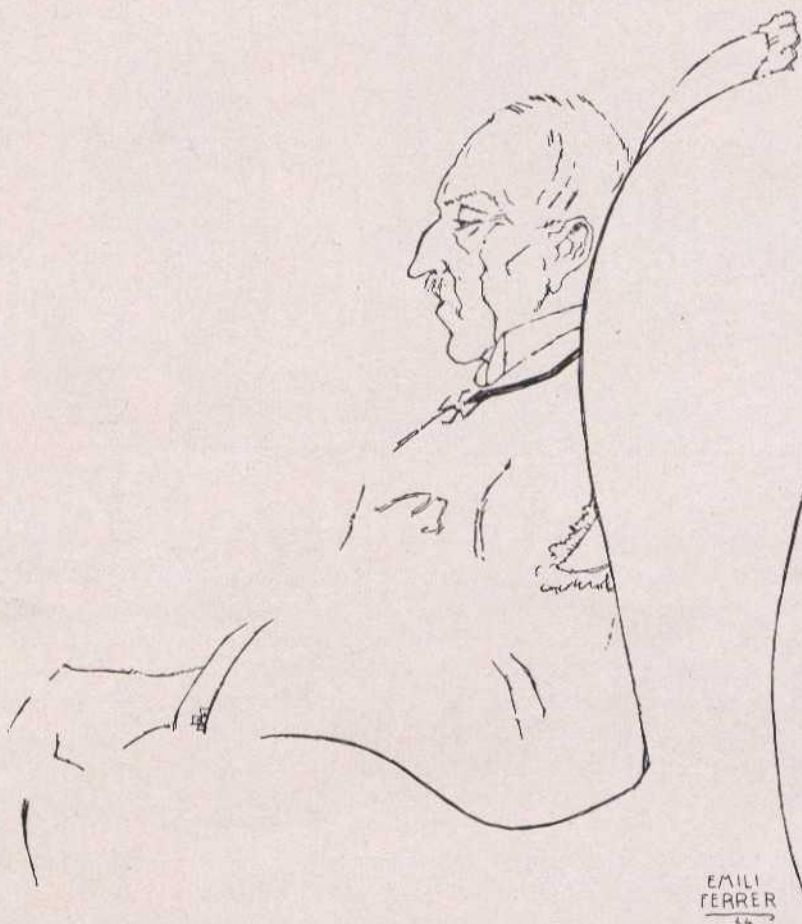
Es què, verament, per més que l'absorbissin els més enlairats problemes de la política, les més àrdues qüestions d'economia social, no havia negligit mai, l'honorable Ramberti, els interessos particulars de la seva circumscripció, que molt de temps li havia de deure gratitud per tots els seus beneficis. Valdana, potser, li testimoniarà el seu agraïment amb una placa de marbre commemorativa, col·locada en el jardí públic, o bé donaria

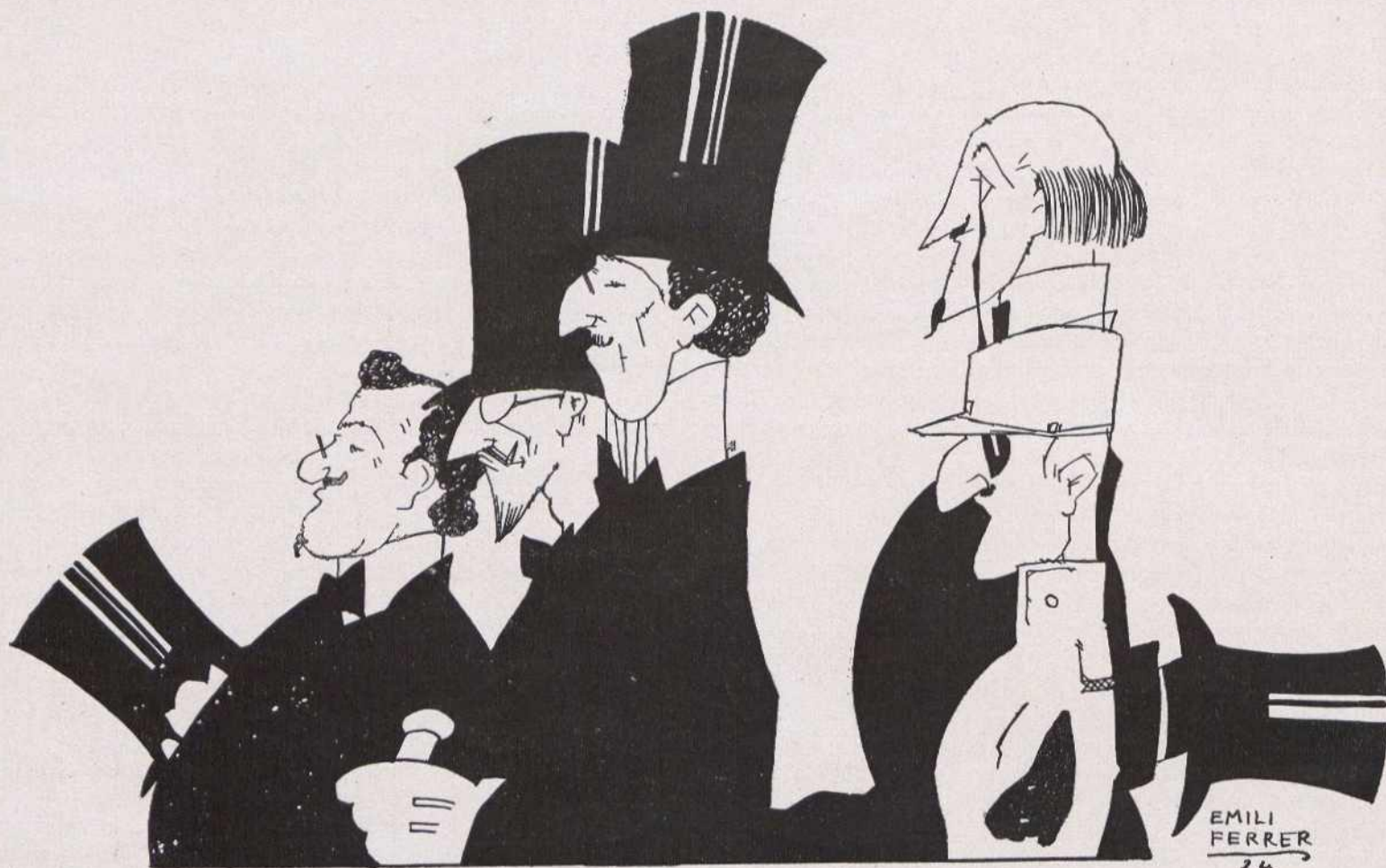
el seu nom a un carrer, a una plaça; i mentrestant l'honorava amb solemnes exèquies... Amb els ulls del pensament veu el carrer principal del poble amb les banderes a mig pal:

Carrer Constanci Ramberti

I les finestres, negres de gent, esperant de veure el pas del cotxe de morts que desapareixia sota les corones, junyit a vuit cavalls coberts amb draperies; i la gent del carrer assenyalant-se amb el dit la corona del Rei, bella entre totes. El cementiri era allà baix, darrera l'alturó, llòbrec i solitari. Els cavalls seguien un pas molt lent, com per a donar-li temps de gaudir les supremes honors que li eren retudes, i que allargaven una mica encara la seva vida acomplerta.

Heu's aquí ço que l'honorable Constanci Ramberti s'imaginà, poc abans de morir. Una mica per culpa d'ell, una mica per culpa d'altri, la realitat no va respondre ben bé a ço que ell s'havia imaginat.

II

Primerament, es morí durant la nit; hom ignora si això s'esdevingué durant el seu somni; sigui com sigui s'esdevingué sense haver-ne esment el cavaller Spigula-Nonnis, el qual, retut de fatiga, s'havia adormit molt fort, al peu del llit, en la seva cadira de braços. Spigula-Nonnis, despertant-se en surt, cap abans a les quatre de matinada, i trobant-lo ja fred i ert, es sentí extraordinàriament trasbalsat, de primer per un estrany zum-zum que feia tota la cambra, després per la lluna plena que, en anar a pondre's, semblava d'haver-se aturat al cel per contemplar el difunt estès al llit, a través de la finestra, els porticons de la qual, per oblit, no havien estat closos. El zum-zum era el fet d'una moscassa que l'Spigula-Nonnis, en aixecar-se bruscament, havia torbada en el seu son.

Quan, vinguda l'alba, acorregué Agostino Mignecca, el batlle, anat a cercar cuita corrents pel servent, el cavaller Spigula-Nonnis el rebé amb aquests mots:

— Hi havia la lluna... hi havia la lluna...

El cavaller Spigula-Nonnis no podia dir res més.

— La lluna? Quina lluna?

— Una lluna!... Una lluna!...

— Sí, entesos, hi havia la lluna...

Ara, estimat missenyor, es tracta de posar un telegrama urgent a Son Excel·lència el senyor President del Consell; un altre al President de la Cambra; un altre al alcalde de... d'allí on Son Excel·lència era diputat.

— De Valdana... (Ah! aquesta lluna!)

— Deixeu la lluna tranquil·la!... Deia, doncs... al batlle de Valdana: que són tres, i urgents, per fer conèixer la mala nova a la població, oi? als electors... Ja tindrà feina aquell batlle. ¡Feu via, us prec! Caldrà fer obrir expressament l'oficina de telègrafs: feu-vos acompanyar pel guarda jurat, en nom meu. Després, torneu de seguida! Caldrà vestir-lo ràpidament. Vegeu, el cadàver ja està ert.

Fou ben bé per miracle si el cavaller Spigula-Nonnis no posà en tots aquests telegrams que hi havia la lluna.

Per fer-ho més bé, el batlle Mignecca hauria de molt bona gana volgut endreçar una capella ardent que hauria fet quedar a tothom bocabadants, amb cadafal, i amb tot el respecte. Però... en aquests llogarrets... hom no troba res; ni un obrer que sàpiga la seva obligació... Havia corregut cap a l'església a cercar alguns draps... ¡tots eren de damasc vermell amb vies d'or! Sols haguessin estat negres!... Prengué quatre canalobres daurats, lletjos una cosa de no dir... Per fortuna les flors i les plantes verdes no mancaven: flors per terra, flors pel llit... tota la cambra plena.

Amb això, no es va trobar el frac dins el bagul; el cavaller Spigula-Nonnis hagué de saltar a Roma, anar al piset del carrer Ludovisi, on tampoc no el va trobar: hom acabà per descobrir-lo al fons del bagul... al fons de tot. El pobre home havia perdut el cap completament. Oh! d'afectat, n'estava... Torrents de llàgrimes... Però calgué fer la peça en dos trossos, seguint la costura del dors (malaguanyat, ¡nou com era!), per tal com els braços del cadàver

no volien fer joc. I tot just abillat, el mort, calgué desvestir-lo i tornar-lo a abillar, si, senyors, perquè de Valdana (pe a pa, ¡tal com havia previst l'honorable Constanci Ramberti!) arribà un telegrama oficial urgentíssim, anunciant que la població, afligidíssima, reclamava unànimement les despulles mortals del seu il·lustre representant, per honorar-lo amb exèquies solemniais. El telegrama parlava d'una estàtua; sí, fins d'una estàtua!... les coses, en gran... i fins d'una plaça, una plaça, la de Correus, que hom tornaria a batejar amb el nom de Ramberti. De Roma arribà un metge per practicar en el cadàver algunes injeccions de formalina, deia ell, el metge; de «deformalina», parlant amb perdó, deia el batlle Mignecca. Ah! ¡a on eren el rostre de cera, l'elegància que havia somniat de mantenir fins a la seva mort, l'honorable Constanci Ramberti! — Una cara grossa, grossa... veu's aquí ço que hom li féu, sense nas, sense galtes, sense barres, sense res — una bola de seu, ni més ni menys. I valga'ns que hom tingué la bona idea de dissimular la seva faç sota un mortador.

Bon xic més de diputats amics, que l'honorable Constanci Ramberti no es figurava que tenia, van anar l'endemà a Castel Gandolfo, al mateix temps que els Presidents de la Cambra i del Consell, els ministres i els subsecretaris d'Estat. També vingueren alguns senadors, dels menys vells, una munió de periodistes, i dos fotògrafs i tot.

Feia un dia esplèndid.

A aquests homes, aixafats per tants de problemes polítics i socials, enutjats per les lluites de

cada dia, certament que els devia donar una impressió de festa aquell bany de blavor, l'exquísida visió dels camps que reverdejaven, els castells romans assolellats, llacs i boscos, l'aire una mica viu encara, però que ja duia l'alenada de la primavera. Es clar que no ho deien; al contrari, es mostraven tristos i apesats, i potser n'estaven; si, però devia ésser del pesar íntim d'haver després i de seguir despenent en lluites vanes i mesquines llur existència tan breu, tan poc segura, i de la valor de la qual ara se'n feien ben capaços, aquí, perduts en aquesta aparició encisera de frescor i d'aire lliure.

Un cert conhort els venia pensant que encara en podien gaudir, per bé que només fos que tot passant, mentre que llur col·lega ja no podia fer-ho.

Així reconfortats de mica en mica, fent el camí del breu trajecte, començaren a parlar joiosament, a riure, plens de gratitud per als cinc o sis d'entre ells, els més sincers, que s'havien primer llevat la màscara de tristor per deixar anar algunes brometes i seguien ara divertint la galeria.

De tant en tant, però, com si el cap de Constanci Ramberti aparegués bruscament a la portella dels vagons de corredor, les facècies i les rialles s'ensopien; tots sentien com una vergonya, com un malestar, especialment aquells que no tenien cap motiu formal de trobar-se allí, com no fos el d'anar en colla a una sortida pel camp, els adversaris notoris de Ramberti o aquells qui el ferien per l'espatlla. Sentien que llur presència era una ofensa. ¿Una ofensa a què, fixament? A allò que el mort esperava, a allò que esperava aquest home, que ja no podia protestar, ni bandejar-los, avergonyint-los.

Veïam: ¿es tractava, si o no, d'una visita de dol?

Sí? Doncs bé, aleshores hom no va a fer visita a un mort d'aquella manera, garlant joiosament, ni rient.

Tots aquests col·legues, amics o no, ignoraven la idea que el pobre Ramberti, poc abans de morir, s'havia fet de llur visita, que ell havia, naturalment, imaginada conforme al caràcter que hauria hagut de tenir: tristor, compungiment, pietat per ell. Ells ho ignoraven; i no gens menys, pel sol fet que aquesta visita tenia lloc, no podien deixar de sentir, a estones, fins a quin punt es desenrotllava d'una faisó inconvenient. Quant és als adversaris, no podien per menys de sentir que hi eren de massa i que cometien una mena de violència contra el difunt.

A penes sortits de l'estació de Castel Gandolfo, tots s'esmenaren, agafaren un posat greu i entristit, es donaren l'aire solemniat d'aquesta hora de dolor, segons la importància que els donava la gent respectuosa, que havia anat allí per presenciar llur arribada,

Guiats pel batlle Mignecca i pels consellers municipals — tots suant, congestionats de cara, amb els punys que els fugien de les mànigues, i llurs corbates que els sortien del coll, clatell amunt — ministres i diputats es presentaren a la villa de Ramberti a peu, en comitiva, els dos presidents el cap, escortats i seguits per una generació enorme.

La llur arribada, la llur entrada al poble, endomassat amb draps a la funerala, llur corteig, tot això fou de bon tros superior a ço que Ramberti havia imaginat. Però just en el moment més solemne, quan el President de la Cambra i el del Consell, amb tots els ministres, els subsecretaris i els diputats i la gentada dels curiosos hagueren entrat en la cambra transformada en capella ardent, el cap descobert, s'esdevingué una cosa horrible. En mig del silenci d'aquesta escena, un soroll sobtat, lúgubre, líquid, eixit del ventre del cadàver, bombollejà amb estupefacció dels assistents. Què era?

«*Digestio post mortem*» sospirà, amb dignitat, i en llatí, l'un d'ells, un metge, després que hagué domenyada la seva emoció.

I tots els altres, esmaperduts, varen considerar el cadàver, que semblava d'haver-se cobert el rostre amb un mocador per lliurar-se sense enrojolar, a aquesta incongruència davant dels més alts personatges del seu país. Després, cella arrugats, sortiren de la cambra ardent.

Quan, al cap de tres hores, arribat el moment d'entornar-se'n cap a Roma, el cavaller Spigula-Nonnis veié, amb una tristesa infinita, tots aquests que havien vingut a Castel Gandolfo allunyar-se, sense ni tan sols llençar una mirada, una suprema mirada d'adéu al vagó en què Sa Excel·lència estava tancat, va tenir la impressió que el traïen. Tot, doncs, s'havia acabat?

En la llum incerta i trista del dia que agonitzava, sota l'alta volta del cel, immensa i enfumada, Spigula-Nonnis va romandre sol, seguint amb els ulls les maniobres del tren, que es canviava de lloc. Després de mil anades i vingudes damunt l'embolic dels rails, veié el vagó abandonat al cap d'una via, al fons de tot, al costat d'un altre, en el qual hom havia ja enganxat un rètol que deia: «taüt».

Un vell home de les brigades, cama-tort i asmàtic, comparegué amb un pot de calç i enganxà en el vagó de l'honorable Ramberti el mateix rètol, després se'n anà. El cavaller Spigula-Nonnis s'hi atansà, per llegir-ho amb sos ulls miops; llegí al damunt: «Cavalls, 8 — Homes, 40». Fèu anar el cap i sospirà. Va romandre un moment encara, una bona estona contemplant aquests dos vagons mortuoris l'un al costat de l'altre.

¡Dos morts, dos homes al terme de llur viatge i que, amb tot, havien encara de viatjar!

Anaven a restar allí, sols, tota la nit, entre el bruit eixordador dels trens que arriben i que surten, frec a frec del pas dels viatgers nocturns que tenen pressa; anaven a restar allí, estesos, immòbils, en la foscor de llurs caixes, en mig de l'incessant tragi de l'estació. Adéu, adéu!

I el cavaller Spigula-Nonnis, ell i tot, ¡se'n va anar! Se'n va anar, ple d'angoixa. Pel camí, encara va comprar diaris del vespre, i es conhortà un xic llegint les llargues necrologies en primera pàgina, amb el retrat de l'il·lustre desaparegut al bell mig.

Tornat a casa seva, es submergí en la lectura detallada dels diaris i es commogué en les al·lusions que un feia a la cura afectuosa, a les atencions amb què ell, el cavaller Spigula-Nonnis, havia vetllat els darrers dies de l'honorable Constanci Ramberti.

¡Llàstima solament que Nonnis hagués sortit imprès amb una sola *n*! Però hom havia de comprendre, sense equivocació possible, que es tractava ben bé d'ell.

Rellegí vint vegades el tros que parlava d'ell, poc a poc; després, quan tornà a sortir per anar a sopar al seu restaurant habitual, primer que tot va voler comprar en un quiosc deu altres exemplars d'aquest diari, per trametre'ls l'endemà a Novara, a parents, a amics, afegint-hi l'*n*, no cal dir, i assenyalant el tros amb llapis blau.

Grans elogis. Tots els diaris feien grans elogis de l'honorable Constanci Ramberti: el dol era unànime, i els seus mèrits, el seu zel, la seva probitat eren posats de relleu tal com es mereixien. Exactament tal com l'honorable Constanci Ramberti havia previst. Sortia allò de «la flor de la vida», i allò de «certament hauria pogut encara retre al país eminents serveis». Els telegrams de Valdana parlaven de la profunda consternació del poble en assabentar-se de la fatal nova, de les honors solemnes, inoblidables, que el seu poble nadiu es preparava a fer a son fill il·lustre; i anunciaren que el batlle, una delegació del Consell municipal, i d'altres personalitats de Valdana, ja havien sortit cap a Roma, per endur-se'n les despulles.

Tornant a casa, cap allà a mitja nit, per anar a descansar, en el silenci dels carrers deserts, que els fanals vetllaven lúgubrement, el cavaller Spigula-Nonnis tornà a pensar un altre cop en els dos vagons mortuoris d'allà baix, sobre les vies de l'estació, que s'estaven esperant. ¡Si almenys aquests dos morts s'haguessin pogut fer companyia, conversar mútuament, per passar l'estona!...

A aquesta idea, el cavaller Spigula-Nonnis va somriure amb desolació. ¿Qui diable era aquell altre mort, i quin era el cementiri on havia d'anar a raure? Passava la nit a l'estació, sense sospitar ni poc ni gens l'honor que li feia, essent-li veí, l'home que emplenava amb son nom tota la premsa d'Itàlia, aquell dia, i que, l'endemà, anava a ésser rebut triomfalment per tot un poble que el plorava.

¡Com, Mare de Déu, hauria pogut pensar-se mai, el cavaller Spigula-Nonnis, que el vagó mortuori de l'honorable Constanci Ramberti, cap a les dues de matinada, alguns homes de les brigades, morts de son, l'enganxarien al tren que a aquella hora surt cap als Abruzzos, i que l'il·lustre desaparegut anava així a ésser sostret de l'acolliment i a les honors solemnes que li reservava son poble nadiu!

Però l'honorable Constanci Ramberti, home polític, home que havia governat, home que, per tant, estava al corrent d'aquests secrets d'Estat, l'honorable Constanci Ramberti, que coneixia totes les falles del servei de trens, hauria pogut fàcilment preveure semblant traïció. ¡Donats dos vagons mortuoris en dipòsit en una estació on el tragi és intens, què més senzill, ni més corrent, que fer anar l'un cap al destí de l'altre, i viceversa!

Sinó que, tancat, clavat en el seu vagó, no va poder protestar contra aquesta confusió indigna, contra aquests sis bèsties d'homes que el sostenien a les draperies negres viades d'argent, amb

què Valdana, el seu poble, s'endrecava durant la nit, per l'endemà, rebre'l solemniament. ¡I així fou que l'honorable Constanci Ramberti hagué de viatjar, a la cua del tren gairebé buit, que sortia cap als Abruzzos i què, amb sos frens desgastats acabava de fer malbé els pobres cotxes vells i bruts, de què es composava! Així hagué de viatjar ell, la resta de la nit, tantost poquet a poquet, tantost lúgubrement de pressa, vers la darrera estada de l'altre mort, que era un jove seminarista d'Avezzano, anomenat Feliciangiolo Scanalino.

Naturalment, el vagó mortuori del seminarista, el matí següent, fou decorat amb magnificència, sota els auspicis del director de l'empresa de pompes fúnebres, a compte de l'Estat. ¡Riques draperies de vellut viades d'argent, amb un dosser, i vels, cintes i palmes! Sobre el taüt, cobert amb un domàs esplèndid, una sola corona, la del Rei; a la una banda i a l'altra del taüt la corona del President de la Cambra i la del Consell de Ministres. Prop d'una seixantena d'altres corones foren col·locades en el cotxe del darrera.

A dos quarts de nou en punt, davant els ulls

meravellats d'una veritable gernació d'amics de l'honorable Constanci Ramberti, Feliciangiolo Scanalino sortí cap a Valdana i cap als honors supremes.

Quan per allà a les tres de la tarda, el tren va arribar en l'estació de Valdana, on es premsava la població entristida, el batlle — que havia acompanyat la caixa amb una delegació del Consell Municipal, — va ésser cridat a part, amb gran misteri, en el despatx de telégrafs, pel cap de l'estació, pàl·lid i tremolant: — Havia arribat de l'estació de Roma un telegrama «secret», que donava compte del canvi dels dos vagons mortuoris. Les despulles mortals de l'honorable Ramberti es trobaven a l'estació d'Avezzano.

El batlle de Valdana semblava de pedra.

Què fer? Amb tota aquella multitud que esperava... amb tot el poble endomassat...

— Comendador — suggerí en veu baixa el cap de l'estació, posant-se la mà damunt el cor, — només jo, amb el telegrafista, ho sé; a Roma i a Avezzano igual... el cap d'estació i el telegrafista. Comendador, l'interès nostre, l'interès

de la Companyia de ferrocarrils és de mantenir l'assumpte secret. Refieu-vos de nosaltres!

¿Com sortir altrament d'aquest carreró sense sortida? L'innocent seminarista Feliciangiolo Scanalino va ésser rebut en triomf pel poble de Valdana; el seu cotxe, mateix que una muntanya de flors, fou tirat per vuit cavalls; l'escortà tota la població fins al cementiri. Tingué discursos.

L'honorable Constanci Ramberti tornava a sortir mentrestant d'Avezzano i viatjava en un vagó nu i polsós (Cavalls, 8 — Homes, 40), sense cap flor, sense cap cinta: miserable despulla feta anar cap ací i cap allà, fora de ruta, per tocs tan allunyats dels del seu destí.

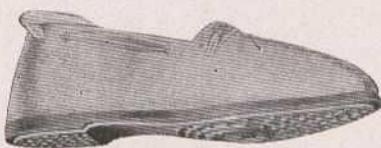
Va arribar de nit a l'estació de Valdana. Sol, el batlle i quatre fidels enterramorts, l'esperaven a l'andén, i en silenci, amb posat de contrabandistes sotstraient llur frau a la vigilància dels duaners, pujant i baixant camps a través, trescant per viaranyes, il·luminats ben just amb una llanterna sorda, el varen dur al cementiri, i quan el varen haver enterrat, van fer un gran sospir de satisfacció.

MANUFACTURA GENERAL DE CALÇAT AMB SOLA DE GOMA

SABATA ANGLESA DE LONA

ESPARDENYA DE PLATJA

SABATILLA PANYO

ESPECIALITAT
EN SABATI-
LLES PANYO I
ESPARDENYA
PELOTARI

GOIES,
BORCEGUINS
ANGLESOS,
ETCÉTERA

DOS DE MAIG, 234-236
TELÉFON NÚM. 590 S. M.

B A R C E L O N A

E X P O R T A C I Ó

PURÈ PERMANYER.

El millor aliment per a nens, ideal en època de creixença. Per sa facil digestió i per el seu poder nutritiu està indicat ademés als malalts del estómac i convalecents d'ens fermetats greus. ~~~~~

EMÍLIA TUTUSAUS PARALS

Professora en balls moderns de saló : Lliçons només per a senyoretes

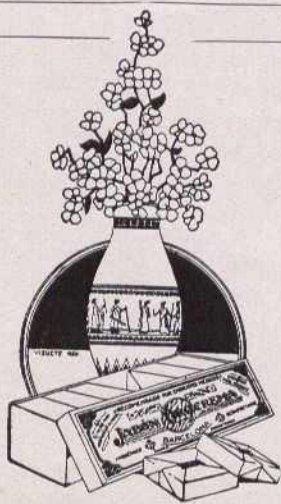
Urgell, 131.—BARCELONA

LAVABOS, BIDETS,
BANYERES, ETC.

El Sabó d'Ametlles OROCREMA

és d'ús indispensable en el tocador, per la puresa dels seus components

S. VERADGUER
Ronda Universitat, 9

LES JOVES D'AVUI DIA
seran dones HERMOSÍSSIMES DEMÀ,
si ses mares les hi ensenyen a gastar a
diari alguns dels PRODUCTES

PECA-CURA

únics que realcen la BELLESA i conserven
indefinidament els encants primaverals

CREMA, POLVOS, SABÓ,
AIGUA CUTÀNIA, LO-
CIÓ, AIGUA DE COLÒNIA
MASSATGE FACIAL

CORTÈS GERMANS - BARCELONA

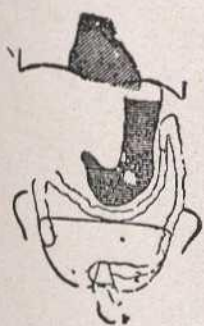

**MIREN QUE
HERMOSO!**

Así se crían los niños que to-
man leche condensada marca

LECHERA

DESELA A SU NIÑO,
SEÑORA, VERA QUE
GORDITO SE PONE

¿SOFREIX VOSTÈ
DE L'ESTÓMAC?

Per a corregir ràpidamen el
seu malestar i obtenir que el
seu estómac funcioni normal-
ment, vo. té deu elevar el seu
intestí gros i, consecutiva-
ment, son mateix estómac.
La millora es instantània,
sense medicines i sense mo-
lesties. Demani fulletons
de l'elevador «Théa», adjun-
tant segell de correu 0'35 a

Institut Ortopèdic
SABATÉ I ALEMANY
Canuda, 7 - Barcelona

PARA DISOLVER
EL
ÁCIDO ÚRICO
NADA MEJOR
QUE LA
**PIPERAZINA
MIDY**

LOS QUE SUFREN DE ARTRITISMO, REUMATIS-
MO, GOTA, CÓLICOS NEFRÍTICOS, CUANDO LA
ORINA ESTA COLOREADA Y CARGADA DE ARE-
NILLA, NO DUDEN EN HACER UNA CURA DE
PIPERAZINA MIDY, LA MEJOR Y LA MAS ECO-
NÓMICA POR SER LA MAS ACTIVA

Vins fins
de taula

SANT QUINTÍ

i
SANTA ANNA

Vins generosos

i espumosos

Especialitat

en

MOSCATELL

MALVASIA

LACRYMA CHRISTI

VERMUT MOYA

Demaneu-los
en Colmados
i Ultramarins

BODEGUES: SALVADOR MOYA
Avinguda d'Icària, 177 : Tel. 46 S. M.

**ELEVADORS
CASADEVALL**

Per pressió
d'aire
comprimit

Demaneu detalls i
pressupostos als
únics importadors
de les làmpares

LEMIC, Societat Anònima
Muntaner, 1 : Tel. 5058 A.

MOBLES de
Jonc i Mèdula

FILLS DE J. B. BUSCA
ZUMARRAGA
(GUIPÚSCOA)

Mobles per a cafès,
Hotels, casinos, jar-
dins, cases de camp,
Interiors, etc., etc.

SUCURSAL A BARCELONA
CARRER TAPINERIA, 4
(JUNT A LA PLAÇA DE L'ÀNGEL)

Grans novetats en Instal·lacions
Sanitàries : Banyeres, Piscines, etc.

BOUQUET & EHLERS
MANNHEIM (ALEMANYA)

Representants exclusius a Espanya:
Establiments Pasquay, S. A.
ZIMMER & CASTRO
Bonavista, 3 i 5. — BARCELONA

ANÈMIA Clorosi,
debilitat,
inapetència, convalescència i la
pobresa de sang, es curen prenent
el poderós
tònic re-
constituent

GOTES ROYEN

(sanguínees)

DE VENDA EN FARMACIES
I CENTRES D'ESPECÍFICS

LABORATORI HIGIONE
DIPUTACIÓ, 73
BARCELONA

TOS Catarros, Bronquitis, Asma,
Refredats, tos-ferina, Grippe,
es curen prenent l'a-
creditat medicament

AIXAROP
FIGRAN

DE VENDA EN FARMACIES
I CENTRES D'ESPECÍFICS

LABORATORI HIGIONE
DIPUTACIÓ, 73
BARCELONA

FÀBRICA DE PRO-
DUCTES CERÀMICS

RAJOLES I ARTICLES
DE CONSTRUCCIÓ

CASIMIR VICENS

DESPATX:
Carrer Tallers, 72

FÀBRICA:
Carrer Benavent,
pròxim a Tra-
versera Sans
TELÉFON 5090 A.
BARCELONA

AGUSTÍ
CASTELLS

Hules de totes classes, Raspalls,
Plomers, Juguets i Perfumeria

Portaferriassa, 18 : BARCELONA : Telèfon 1983 A.

LLITS I
SOMIERS
SIMMONS

Els llits i somiers nord-americans SIMMONS.
són de fama mundial, tan per sa perfecció
com per sa elegància i economia

Llits daurats, infinitat de models, acer esmal-
tat i Clínica.

MAGATZEM:
Tallers, 28

EXPOSICIÓ I VENDA:
Corts Catalanes, 622

CAMISERIA
MONLLOR

GRAN ASSORTIT EN
CORBATES,
CAMISES,
PIJAMES,
ETC.

Ronda Sant Pere, 16
BARCELONA

EDITORIAL
CATALANA
SOCIETAT
ANÓNIMA
RAMBLA DE
SANT JOSEP, 16
PRINCIPAL
Telèfon 184 A.
BARCELONA

LARDINA

LA MILLOR DE
LES MANTEGUES PER A CUINA

DE VENDA EN TOTS
ELS ULTRAMARINS

ÚNICS FABRICANTS:

RIERA I RUIZ, S. EN C.

PALLARS, 210 (S. M.) - TELÉFON 436 S. M.
BARCELONA

MARCA REGISTRADA

La LARDINA,
usada en cuina i
patisserie, sub-
stitueix amb aven-
tatge a les man-
tegues de vaca
i de porc. És
millor i més fàcil-
ment digerible
que l'oli d'oliva.
Eminents metges

i higienistes reco-
manen la mante-
ga de coco pura
com el millor
dels greixos co-
mestibles. La
LARDINA és
una mantega ex-
cel·lent per a
tregits i per a
patisserie.

EBERHARD FABER
NEW YORK

AGENT E. PUIGDENGOLAS

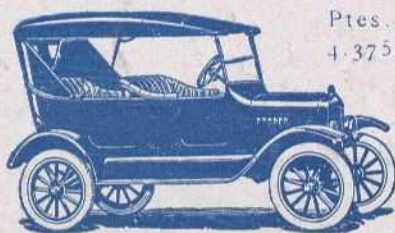
A. CASAJUANA

DIPUTACIÓ, 279 - BARCELONA

AGENT DES DE 1909 DEL

Ford

L'AUTOMÒBIL UNIVERSAL.

Ptes.
4.375

CAMIONS · ÒMNIBUS
INDÚSTRIA, ETC., ETC.
DES DE 700 PESSETES
TRACTORS · MAQUI-
NÀRIA AGRÍCOLA
ARADES OLIVER

CONSTRUCCIÓ DE CARROSSERIES